№ 253 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1911 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ № 253
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. Առանձին համարները ՄԷԿ ՇԱԲ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում վճարում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելէֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
[illegible]
Յայտարարութիւնների համար վճարում են [illegible] տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելէֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՄՇԱԿ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1912 ԹՒԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
ՔԱՌԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը՝ 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախք։

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ։

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ։

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով։

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

„ՄՇԱԿԻ" ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՑ

Ի նկատի ունենալով, որ ուշ բաժանորդագրվելու պատճառով առեղծվում են մի շարք տեխնիքական անյարմարութիւններ, որոնք զրկում են խմբագրութեան գրասենեակին հնարաւորութիւնից յունվարի 1-ից կանոնաւորապէս թերթն ուղարկել բաժանորդներին, ուստի խնդրվում է բաժանորդ գրվել ցանկացողներին վաղօրօք դիմել՝ գրելով հասցէները պարզ և ճշգրիտ։

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, նոյեմբերի 17-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
ՄԻՐՐԱ ԷՖՐՕՍ
Դրամա 5 արար, Թորփեի, Թարգ. Վ. Տ. Տէր-Վահանեանի
[illegible]
Սկիզբն է երեկոյեան ճիշդ ժամը 8-ին. Ռեժիսոր Ս. ԱՐԵԼԵԱՆ
Տեղերի գները սովորական են.
[illegible]
(ա.ս.) 1084. 2—1

КАЗЕННЫЙ ТЕАТРЪ
Въ воскресенье 20 ноября 1911 года
состоится литературный
СУДЪ
надъ ФЕОДОРОМЪ ПРОТАСОВЫМЪ, героемъ посмертнаго произведенія Л. Н. Толстого
„ЖИВОЙ ТРУПЪ"
Председатель суда: преп. гимназіи И. Ф. ПАЛЬМОВЪ.
Обвинители: лекторъ высш. женск. курс. Н. А. СПИДЛОТИ и преп. гимн. А. М. РОЗОВЪ.
Защитники: К. А. КОЗЛОВЪ и артистъ СМОЛЕНСКІЙ, который въ роли Феди Протасова скажетъ въ защиту себя слово.
Присяжные засѣдатели: г-жи В. В. Грабовская, Е. Г. Рожанова; г. г. Н. Е. Аргутинскій-Долгоруковъ, А. Л. Атанасянъ, Н. Д. Гулисовъ, В. Е. Дубровинъ, Г. Журули, А. В. Квинсулось, Н. П. Кочнаевъ, В. С. Колюбакинъ, Л. Е. Лежавъ, Л. Е. Саркисовъ.
Члены суда: А. П. Давыдовъ и Е. С. Кротковъ.
Начало въ 8 час. вечера. Цѣны мѣстамъ обыкновенныя. Билеты продаются въ кассѣ театра отъ 10—2 и 6 до окончанія спектакля.
(2. 4.) (зз.) 1085. 3—1

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ
Յ. ՄԻՐԶԱԲԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻՑ
[illegible]
PHOTOGRAPHIE D'ART.
(աս.) 1055. 5—5

Բերանի հիւանդութիւնների
ԲԺԻՇԿ-ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Գ. Գ. ՍԵՅՐԱԲԵԱՆՑ
[illegible]
Католическая ул. № 10. Телеф. № 792.
(աս.) 989. 100—30

ФОРМАНЪ коробка 25 коп.
[illegible]
(5, 17) (M.358696(358699) 1007. 3—2

ՈՒՐ Է ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

[illegible]

զովրդի կարիքների մասին։ Բայց կովկասեան պատգամաւորները չը կարողացան ճիշդ տեղեկութիւններ ներկայացնել և բաւականացան միայն ընդհանուր ակնարկներով։

Որքան սուր է կովկասեան գիւղացիութեան կարիքը ներկայ տարում, որ գաւառները և շրջաններն են ամենից շատ փասվածները և նպաստի կարօտները, որքան հացի պաշար է պահանջվում և որ ամիսների համար— այդ և դրանց նման հարցերին բաւարար պատասխաններ տալու համար նիւթեր հանդէս չեկան պատգամաւորների ձեռքին։

Կովկասեան բերքի որակութեան մասին դեռ մի քանի ամիս սրանից առաջ տեղեկութիւններ էր խնդրել առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը Թիֆլիսի բօրսային կոմիտէտից։ Վերջինս հրաւիրել էր իր մօտ մի քանի մասնագէտների և նրանց միջոցով կազմել մի համառօտ տեղեկատու՝ բերքի մասին և նրա էութիւնը հեռագրով հաղորդել մինիստրութեան։

Իսկ մանրամասն տեղեկութիւններ, որոնք վերաբերվեն առանձին գաւառներին կամ գաւառամասերին, չը ժողովվեցին և լոյս չը հանվեցին։

Այժմ դեռ ձմեռվայ սկիզբն է և շատ տեղերում կարողացել են կառավարվել տան մէջ եղած մասնաւոր պաշարներով։ Բայց սրանք սկսում են սպառվել, և մեր ականջին սկսում են հասնել գիւղերից ձայներ, որոնք խօսում են առաջիկայ կարօտութեան մասին։

Չունենալով ճիշդ թւեր և տեղեկութիւններ, ոչ ոք չէ կարող ասել, թէ ինչ վիճակի մէջ է ժողովրդական բարեկեցութիւնը այս տարի։

Ցաւալի կը լինի, եթէ տխուր իրականութիւնը յայտնի դառնայ այն ժամանակ, երբ կարիքը սուր արտայայտութիւն ստացած լինի և գուցէ դժուարացած լինի պետական և հասարակական աջակցութեան հնարաւորութիւնը։

Ժողովրդի մեծամասնութեան կեանքի ապահովութիւնը պէտք է թելադրի մի անյետաձգելի պահանջ—պարզել մեր երկրի դրութիւնը տեղական մթերքների քանակի վերաբերութեամբ։

Այդ կարևոր խնդիրը շատ անբաւաբար կերպով է մշակված մեզանում և անշուշտ մտահոգութիւն պէտք է պատճառի ամեն մի մարդու, որի համար թանգ է ժողովրդի բարօրութեան ապահովութիւնը։

Ս. Քալանթար

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՊԱՐԼԱՄԵՆՏՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
14 Նոյեմբերի

Լօնդօն.—Պալատում Գրէյը մանրամասն բացատրեց Գերմանիայի հետ մարօկկեան հարցի առիթով տեղի ունեցած բանակցութիւնների ընթացքը։ Յուլիսի 1-ին Վօլֆ Մետտէրնիխը հաղորդեց, թէ Գերմանիան Մարօկկօյում status quo-ի վերականգնումը քիչ հաւանական է գտնում և նախագծում է մարօկկեան հարցի վերջնական լուծումը կատարել Ֆրանսիայի և Սպանիայի հետ։ Յուլիսի 4-ին Գրէյը տեղեկացրեց Մետտէրնիխին, որ «Պանտէրի» առաքումով ստեղծվել է նոր այնպիսի դրութիւն, որպէսզի կարող է փասել բրիտանական շահերը, ուստի և Անգլիան չի ճանաչի որևէ նոր համաձայնութիւն առանց իր մասնակցութեան։ Ապա հասաւ լռութեան երկար մի շրջան։ Յուլիսի 14-ին Վօլֆ Մետտէրնիխը բարեկամական հաղորդագրութիւն արաւ, որից յետոյ Գրէյը յայտնեց՝ թէ գնահատում է առ Ֆրանսիան և Անգլիան ուղղած բարեկամական տոնը։ Այնուհետև Գրէյը եռանդով պաշտպանեց Լլօյդ-Ջօրջի ճառը, որը հաւանեց նաև Ասկվիտը։ Երեք օր այդ ճառից յետոյ Վօլֆ Մէտտէրնիխը վստահեցրեց Գրէյին, թէ Գերմանիան երբեք մտքով չէ անցրել ծովային նաւատորմ ստեղծելու Մարօկկօյում և պատրաստ է նուազեցնել իր պահանջները, սակայն Լլօյդ Ջօրջի ճառից յետոյ նա իր արժանապատւութիւնից ստոր է համարում բացատրութիւն տալ հրատարակութեան համար։

Վերջը Գրէյը ասաց, որ Ֆրանսիայի և Ռուսաստանի յարաբերութիւնները ընդդիմախօսութիւններից ու դժուարութիւններից բարեկամութեան փոխվեցին։ Ֆրանսիայի կամ Ռուսաստանի աջակցութիւնը կախված է պարլամենտից, բայց կառավարութիւնը աջակցութիւն ցոյց չի տայ ոչ մի գործողութեան, որ ուղղված կը լինի ընդդէմ Գերմանիայի։ «Անկարելի է առաջացնել Գերմանիայի հետ մեր յարաբերութիւնները լաւացնելու ընթացքը, բայց եթէ մենք ճիշդ ենք մեկնում գերմանական կանցլերի յայտարարութեան ոգին ու տոնը, այն ժամանակ Անգլիան պատրաստ է անկեղծօրէն պատասխանել նոյն կերպ»։

ԹԻՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. գործ.)
14 Նոյեմբերի

Տրիպօլիս.—Երէկ առաւօտ իտալական զօրքերը ընդհանուր արշաւանքի դիմեցին հարաւային բանակի ուղղութեամբ։ Թշնամին նահանջեց ամուր դիրքերից։ Ամբողջ օրը տևեց կատաղի հրացանաձգութիւն, որից յետոյ յաղթութիւնը մնաց իտալացիների կողմը։ Այս ճակատամարտը ունենալու է վճռական նշանակութիւն։

Հօմ.—Թագաւորական հրովարտակով աւելացվեցին թիւրքական մի քանի ապրանքների մաքսային տուրքերը, առանձնապէս գորգերի և սուրճի համար։ Մնացած ապրանքների վերաբերմամբ գործադրվելու է ընդհանուր տարիֆ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
14 նոյեմբերի

Շանխայ.— Նանկինից հաղորդում են, որ նոյեմբերի 12-ին յեղափոխականները վերցրին երկու բերդ։ Ապստամբները [illegible] գլխաւոր դիրքերը։ Կան շատ սպանվածներ, որոնց թւում է կառավարական գեներալ Վանխուինը։ Կառավարական զօրքերի դրութիւնը անյուսալի է։ Նոյեմբերի 13-ին ապստամբները դարձեալ բերդ են վերցրել։ Զարդ է տրված կառավարական 3000-անոց զօրամասին, որ ջանացել է առաջանալ։ Նոյեմբերի 13-ին ապստամբները թնդանօթաձգութեան ենթարկեցին քաղաքը։ Քաղաքը անխուսափելիօրէն անձնատուր է լինելու։ Գեներալ Տելիանը փախաւ և կալանաւորվեց։

Չժէնցզիանի զօրահրամանատարը զօրքեր ուղարկեց կառավարական զօրքերի ճանապարհը կտրելու համար։

Պէկին.—Ի նկատի ունենալով որ յեղափոխականները Դատունֆուից կարող են դիմել Կալգան, երէկ այնտեղ ուղարկվեց մի հեծելազօր։

Նոյեմբերի 12-ին Նանկինում սկսվեց ճակատամարտ կառավարական զօրքերի և յեղափոխականների միջև։ Առաջիններն սկզբում գործում էին աջող, յետոյ ջարդվեցին ու յետ նահանջեցին։ Ներկայումս կռիւը Նանկինի մօտ շարունակվում է։ Համարեա բոլոր բերդերից թնդանօթաձգութիւն է։

Սահմանադրական պալատի նիստը չը կայացաւ. եկել էին ընդամենը 50 պատգամաւոր։

Խարբին.—Ցուցժօուի շրջակայքում խունխուզների խմբերը, որոնք իրանց համերաշխ են յայտարարում յեղափոխականների հետ, կողոպտում են պաշտօնեաներին և արքունական հաստատութիւնները։ Նրանց դէմ ուղարկված են Մուկդէնից ոստիկանախմբեր և զօրք։

Տօկիօ.—Այն լուրերի առիթով, թէ իբր Ամերիկան աջակցում է Չինաստանում հանրապետութիւն հաստատելուն, պահպանողական կուսակցութիւնը խօսում է յօգուտ միապետութիւնը պահպանելուն։ «Ցզի-Ցզի» լրագիրը հակառակ կարծիքի է։ «Յիխօդա» ռազմանաւը և «Տօբա» նաւը մեկնում են Չինաստան 700 զինուորով։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
14 նոյեմբերի

Լիվադիա.—Պաշտօնական։ «Նոյեմբերի 14-ին, Նորին Մեծութիւն Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի ծննդեան և Նորին Մեծութիւնների ամուսնութեան օրը, լիվադիական պալատի եկեղեցում մատուցվեց պատարագ, որին ներկայ գտնվեցին Նորին Մեծութիւնները Օգոստափառ Երեխաների հետ, նաև յունաց արքայազն Խրիստափորը, Մեծ Իշխան Գէորգի Միխայլովիչը կնոջ հետ, Մեծ Իշխան Ալեքսանդր Միխայլովիչը կնոջ հետ։ Յետոյ եղաւ նախաճաշ։

Պետերբուրգ.— Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնայի ծննդեան օրը մայրաքաղաքը զարդարված էր դրօշակներով. երեկոյեան հրավառված էր։ Բոլոր եկեղեցիներում, կառավարական հիմնարկութիւններում և զօրամասերում կատարվեցին հանդիսաւոր պատարագներ։ Առանձնապէս հանդիսաւոր էր Կազանի տաճարում մատուցված պատարագը, որին ներկայ էին Մեծ Իշխանները, մինիստրները, Պետական Խորհրդի անդամները, պալատական պաշտօնեաներ, գեներալիտէտը։

Գործակալութիւնը զանազան քաղաքներից հեռագիրներ է ստացել հանդիսաւոր մաղթանքների և զօրախաղերի մասին։

Պետերբուրգ.— Միջպարլամենտական դաշնակցութեան ռուսական խմբակը նախագահ ընտրեց Դումայի անդամ Եֆրեմովին, օգնականներ՝ Միլիւկովին, Գլէբովին և Խորհրդի անդամ Մակսիմ Կովալէվսկիին, քարտուղար՝ իշխան Տենիշեվին, սրա օգնականներ՝ Գլեմէրին, պրոֆ. Վասիլեվին, Ստախովիչին, Զվէնգինցեվին, Բօդիչեվին և Շինգարեօվին։

Կարդալով Թիւրքաց խմբակի հեռագիրը, որ մատնանշում է Իտալիայի անկանօն գործողութիւնների վրա, խմբակը բանաձևով ցանկութիւն յայտնեց, որպէսզի մեծ պետութիւնները ջանքեր [illegible] միջնորդութեան համար։

Ի նկատի ունենալով լրագրական այն լուրը, երբ շուտով պաշտօնից հրաժարվելու է ներքին գործերի մինիստր Մակարովը մինիստրների խորհրդի նախագահի հետ մի քանի սկզբունքային հարցերի վերաբերութեամբ համակարծիք չը լինելու պատճառով, Տեղեկատու Բիւրօն լիազորված է յայտնելու, թէ յիշեալ տեղեկութիւնը միանգամայն անհամապատասխան է իրականութեանը։

Վիէննա.—Կայսրը մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեց բօլգարական թագաւորին։

«Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէն» լաւատեղեակ աղբիւրից հաղորդում է, որ աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը, համակարծիք լինելով Դարդանէլի հարցում Ռուսաստանի հետ, պատրաստակամութիւն է յայտնել պաշտպանութիւն ցոյց տալ Ռուսաստանի ձեռնարկած քայլին։ Գերմանիան միևնոյն տեսակէտի է։

Լիսաբօն.—Աչքացաւով հիւանդ [եր]կու չինացիների հիւանդանոց տանելու միջոցին ամբոխը ցոյց սարքեց։ Միջամտեց զօրքը։ Կան սպանվածներ և վիրաւորներ։

Պարիզ.—Ֆրանսիացի սօցիալիստների լիդէրներից մէկը՝ Պօլ Լաֆարգը և սրա կինը, որ Կարլ Մարկսի դուստրն է, թոյն խմեցին, թողնելով մի յայտարարութիւն, թէ չեն կամենում կռւել ծերութեան դէմ։

Պարիզ.—Գուչկօվը ներկայ եղաւ քաղաքային վարչութեան հանդիսաւոր նիստին և ողջոյնի ճառեր փոխանակեց քաղաքագլխի, նահանգապետի և գեներալ-խորհրդի նախագահի հետ։

Վիէննա.—Հակառակ լրագրական այն տեղեկութեան, թէ 1912 թւին արտիլերիական մասերի մէջ փոփոխութիւններ են կատարվելու Աւստրո-Ունգարիայի հարաւում, պաշտօնապէս յայտարարվում է, թէ այդ փոփոխութիւններն արդէն իրագործված են մարտ ամսին։

Կանէա.—Կիրակի օրը միտինգները կղզու վրա բաւականին բազմամարդ էին, քան սպասվում էր։ Ամենուրեք

ընտրվեցին պատգամաւորներ առաջիկայ յեղափոխական ժողովի համար։ Ընդունվեցին բանաձևեր, որոնցով յայտնվում է լօյեալութիւն կառավարութեանը։

—

Ցաւօք կիմանանք թէ այս գիշեր (լոյս նոյեմ. 17) ժամը 9-ին Սմբատ էֆ. Դաւթեան, ծանօթ գործակալն ու հրապարակագիրը, գնդակի հարուած մը կրեր է Պերա, Րումէլի պասաժի այն սրճարանին մէջ, ուր միշտ հայ գաւառացի պանդուխտներ կը յաճախեն։ Դաւթեան էֆ. թէյ խմելու վրայ էր, երբ գնդակ մը եկաւ իր ազդրին մէջ մխուեցաւ վարէն դէպի վեր։

Թէպէտ խոյոն ոստիկանութիւնն հասնելով հոն գտնուող կուսակցական երիտասարդ մը ձերբակալեց, բայց Դաւթեան էֆ. հիւանդանոց փոխադրուած պահուն յայտարարեց, թէ բռնուած երիտասարդը յանցանք չունի, թէ ինք տեսաւ, որ ատրճանակի հետ կը խաղար ուրիշ հայ երիտասարդ մը դատարկապորտ, և կերևի թէ ատրճանակը տղուն ձեռքէն իյնալով պայթեր է և Դաւթեան էֆէնդի վիրաւորուածով զարնուեր է։ Այսպէս ըլլալն անոր համար հաւանական է, որովհետև գնդակը վարէն վեր մխուած է, մինչ եթէ նստող մէկը զարնէր կամ ոտքի վրայ կեցող մէկը զարնէր, պէտք էր որ վերէն վար կամ գէթ ուղղաձիգ մխուէր։ Դաւթեան էֆ. 6-րդ Թաղապետական շրջանակի հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ։ Զինք առաջին անգամ դարմանող Պէրայի միւթէսարըֆութեան բժիշկը բացարձակապէս վստահ է, թէ վիրաւորեալին կեանքին ոևէ վտանգ չկայ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւնը կը շարունակէ։ («Բիւզանդիոն»)

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 28 հոկտեմբերի

Հոկտեմբերի 24-ին բացվեց վերջապէս Վարժապետանոցը, որին վանեցին սպասում էր այնչափ տենդոտ անհամբերութեամբ։ Անցեալ օգոստոսին կայացած պայմանի համաձայն՝ վանեցիք վարձել են մի առժամանակեայ շէնք Վարժապետանոցի համար, մինչև որ շինվի սեփական շէնքը, ինչպէս որ խոստացել է վանեցին և որի համար 4000 րուբլու չափ մի գումար էլ արդէն հանգանակել է։ Վարժապետանոցի յատուկ շինութիւնը պիտի սկսվի առաջիկայ գարնանը։

Վարժապետանոցը այս տարվայ համար ունի միայն մի դասարան, որ առնվել է Կենտրոնական վարժարանի բարձրագոյն կարգից, և պիտի ունենայ չորս տարվայ շրջան. միւս կարգերն էլ յաջորդաբար պիտի կազմվեն յաջորդ տարիներում, որովհետև մեր վարժարանները հազիւ թէ կարողանան առաջին դասարանի աշակերտներ տալ Վարժապետանոցին։ Մի գիշերային կամ արտակարգ դասարան էլ պիտի բացվի ուսուցիչների համար երկամեայ ծրագրով, ու հրաւիրվել են ուսուցիչներ՝ հետևելու այդ դասընթացքին, կատարելագործելու իրանց ունեցած ուսումը և պատրաստվելու այն ասպարէզի համար, որը նրանք արդէն ընտրել են։

Վարժապետանոցի ուսուցչական մարմինը կազմում են, տեսուչ Գույումճեանից զատ, պրոֆ. Համբ. Տէր-Յարութիւնեան, Յովհ. Մկրտչեան և մի նոր ուսուցիչ Թիւրքերէն լեզուի համար, որ հրաւիրվել է Կ. Պոլսից. սրանք պիտի պարապեն միմիայն մի դասարանի հետ, ինչ որ նշանակում է, թէ իւրաքանչիւր ուսուցիչ շաբաթական հազիւ թէ 8—10 ժամ դաս է վերցնում. սրա համար ցանկալի էր, որ Վարժապետանոցը վերցնէր նաև մի նախապատրաստական կարգ, գոնէ սկզբի մի քանի տարիների համար, և պատրաստէր նրանց Վարժապետանոցի համար. սա թէ օգտակար կը լինէր և թէ միանգամայն փաստ կը տար ուսուցչական մարմնի աշխատասիրութեան և օգտակար լինելու ցանկութեան, մինչդեռ այնչափ պակաս դասեր վերցնելը ոչ միայն համեմատական չէ նրանց ստացած բարձր ռոճիկներին, այլ հէնց սկզբի տարվանից լաւ գաղափար չէ տալիս ուսուցիչների ջանասիրութեան ու բարի ցանկութիւնների և եռանդի մասին, որի համար ժողովրդական շրջաններում արդէն լինում են նկատողութիւններ և խուլ դժգոհութիւններ։ Մտրակ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պոլիս, 1 նոյեմբեր

Պատերազմին վրայ ստեղծուած սուտ լուրերուն առաջ բերած խանդավառութիւնը շուտով կորսուեցաւ ժողովուրդին յուսահատ հակումներուն և տրամադրութեանց մէջ։ Դարձեալ ընդհանուր սրտաբեկութիւնը տիրապետող դառնալ սկսած է Կ. Պոլսոյ մէջ և անշուշտ շուտով նոյնը արձագանգ պիտի գտնէ գաւառի անկիւններէ։

Պատերազմը ոևէ շահագրգռութիւն չի պատճառեր հասարակութեան։ Սակայն վերջին օրերս շրջած զրոյցները Իտալիոյ Դարդանէլը փակելու մասին՝ ծայրայեղ յուզումի ենթարկած են հասարակութիւնը։ Իրապէս վտանգ գոյութիւն չունի սակայն, վտանգի յայտնի եղաւ, թէ Իտալիոյ այս սպառնալիքը դիւանագիտական խաղ մըն է։

Սայիդ փաշա ի լուր այս սպառնալիքին թերևս կը հրճուի իր եպարքոսական աթոռին վրայ, անոր իսկական նշանակութիւնը ըմբռնելով։

Իտալիոյ այս սպառնալիքին առջև իբր թէ Եւրոպա խորապէս յուզուած՝ իրարանցումի մէջ է։ Հետևանքը շատ պարզ։ Եւրոպական կառավարութիւններ իրենց վերդովմունքը անցնելու համար պիտի պարտաւորուին Բ. Դրան վրայ ճնշում բանեցնել և հարկադրել, որ ընդունի Տրիպոլսոյ մէջ հաստատուած նոր կացութիւնը, որ չընդունիլ յամառելով Բ. Դուռը վտանգ կը սպառնայ եւրոպական շահերուն և խաղաղութեան։

Եւ ահա ձեզի լուծումը Տրիպոլսոյ խնդրոյն։

Սայիդ փաշան, որ շատոնց համոզուած է այս տեսակ կարգադրութեան մը օգտակարութեանը և չի կրնար շավէն տարբերը հաշտեցնել այս գաղափարին հետ, շատ հաւանական է, որ այս նպաստաւոր առիթէն օգտուի և եւրոպական միահամուռ գործադրութեան առջև միայն խոնարհիլ մնացած ըլլալը լաւ մը տեղաւորէ երիտասարդ-թիւրք շովէններու տաքցած գլուխներուն մէջ։ Սայիդ փաշա ալ՝ երբեմն ոչ նուազ տաք գլուխ մը... իր ինը տարբերական եպարքոսութեանց մէջոյին... շատ մը սառնորակ ջուրերու դուշերուն տակ... սորված է հիմա տաք գլուխ չունենալու գաղտնիքը և մեծագոյն շահին առջև փոքրագոյնը զոհելու ուղիղ քաղաքականութիւնը։

Առանց այս ճշմարտութիւնը սորված ըլլալու անշուշտ հիմա չպիտի գոհած ըլլար իր ստեղծած Համիդը, որուն երբեմն այնքան հաւատարմութեամբ ծառայած է... մանաւանդ իբր Ա. քարտուղար։

Հիմա սակայն խեղճ ծերունին անզօր կը մնայ այս փափուկ կացութեան մէջ և չի կրնար համոզել «Իթթիհադը», որուն «կռթնած» է—ինչպէս ինքն բսաւ անցեալ օր—անշուշտ իր 86-ամեայ ծերութեանը նեցուկը համարելով։

Սայիդ փաշա սակայն խորագիտութիւնն ունեցաւ նաև յայտարարելու, թէ «ինքը չի պատկանիր այդ կազմակերպութեան», ի պահանջել հարկին, թերևս իր 87-ամեակին, եթէ ուրիշներ յաջորդեն Իթթիհադին, այն ատեն ալ կարենայ «կռթնիլ» այդ մեծամասնութեան։ Սայիդ փաշային բոլոր քաղաքական կեանքը արդէն այդ մէկ բառին մէջ կամփոփուի։

«Կռթնիլ»—ահա բոլոր իմաստութիւնը իր քաղաքականութեան։

Համիդին, անգլ. դեսպանին, Իթթիհադին մէջ խտիր չկայ։ Սայիդ փաշա յենաբանի մը պէտք ունի։ Ով որ անիկա կընծայէ, ինքն ալ անվրէպ հոն է։

Սակայն Սայիդ փաշա այս տագնապալից շաբթուան մէջ երեսփ. ժողովին բեմէն [illegible] իր պատերազմական մենիւտրը, ինչպէս նաև իր գոյութիւնը. սակայն ծերակոյտին մէջ, որուն նախագահութիւնը վարած էր 3 տարի շարունակ, չկրցաւ դողդոջ ծերունին գտնել նեցուկ մը՝ անոր կռթնելու համար։

Սպաշնորհ պաշտօնակիցները... բաւական անկենցաղագէտ յամառութեամբ մը զինքը լսել չուզեցին և դուռը ցոյց տուին։

Հրաժարիլ սպառնաց, ականջ չկախեցին։

Սայիդ փաշայի բոլոր ջանքերը, համոզելու համար որ կայսեր Ա. քարտուղարի ծերակուտական անուանումը հակասահմանադրական չէ, համոզիչ չթուեցան նոյնիսկ հրաժարիլ սպառնալէն և գրեթէ ժողովէն դուրս ճամբուելէն մէկ օր յետոյ իր անձամբ վերստին ծերակոյտին ատեանը երթալու խոնարհամտութեան հակառակ։

Ծերակոյտը անդրդուելի մնաց իր որոշման վրայ և պահանջեց, որ Խալիլ Զիա-բէյ կամ Ա. քարտուղարի կամ ծերակուտականի պաշտօնը զոհէ։ Այս իմաստով ալ գիր մը ներկայացուց կայսեր, որ տակաւին չէ պատասխանած։

Սայիդ փաշան Իթթիհադին կռթնելէն ի վեր ծերակոյտին առջև կերևայ թէ նոյն համարումը չի վայելեր, երբ ծերակոյտին յենարանը լքանող մը։

Ասով միայն կրնայ մեկնուիլ ծերակոյտի երբեմնի նախագահին այդ ժողովին առջև կրած չարաչար պարտութիւնը։ Շառայլ

Ս Ե Ն Ո Ւ Ս Ս Ի

—

Թիւրք-իտալական պատերազմի ընթացքին հետևողները տեսան, որ իտալացիները սկզբում մեծ աջողութիւններ ունեցան։ Սակայն վերջերս, ինչ-որ անբացատրելի պատճառներով, թիւրքերի գործերը աջող գնացին, և այն բազմաթիւ արաբ ցեղերը, որոնք պատերազմի նախնական շրջանում հպատակութիւն էին յայտնել իտալացիներին, այսօր, կռւող բանակների վերածված, կռիւ են մղում իտալացիներ դէմ, թիւրք օֆիցէրների առաջնորդութեամբ։ Այդօրինակ անսպասելի աջողութիւնը «Р. В.» թերթի Կ. Պոլսի թղթակից Р. Н.-ը վերագրում է մուսուլման աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող մի հսկայական կրօնական կազմակերպութեան, որի նպատակն է կռիւ մղել գեաւուրների դէմ, պատուար կանգնեցնել նրանց առաջխաղացման առաջ և թոյլ չը տալ, որ եւրոպացիները կարողանան տիրապետել մուսուլման երկրներին։ Կրօնա-քաղաքական այս կազմակերպութիւնը սկիզբ է առել շնորհիւ ալժիրցի մի դերվիշի ջանքերի, որի անունն է Սիդի-Մահոմէդ-բէն-Ալի-էս-Սենուսի, որի անունով էլ կոչվում է յիշեալ կազմակերպութիւնը։ Հիմնելով այսպիսի մի կազմակերպութիւն և իր վարդապետութեան հիմունք դնելով զուտ կրօնական և ծխական տարրեր, նա ստեղծել է այսպիսի մի ռազմատ գեաւուրների դէմ կռւելու համար։ «Մենք երջանիկ էինք ապրում,—ուսուցանում էր նա—մենք գոհ էինք և ոչինչի կարիք չէինք զգում, մինչև գեաւուրների մեր երկիր մուտք գործելը։ Նրանք Ալլահի երկիրը մտցրին նոր բարքեր, նոր ուսմունք։ Նրանք մեր մէջ մտցրին խառնակութիւն, վիշտ և դժբաղդութիւն։ Ցետ պիտի դառնալ դէպի մեր հայրերի մաքուր հաւատը, դէպի երջանիկ կեանքը հին և բարի ժամանակների, իսկ դրա համար նախ և առաջ պիտի գեաւուրներին արտաքսել մեր երկրից»։

Սահար անապատի արևելեան մասում Ջարաբուբ կոչված օազիսում էս-Սենուսսին հիմնում է մի սրբարան, որտեղից առաջ է տանում իր պրօպագանդը, գրաւելով միլիոնաւոր հաւատացեալներ և կուսակիցներ։ Մարդկային խոշոր մասսաներից զատ՝ Սենուսսին տէր է խոշոր գումարների, մեծ կապեր ունի թէ Տրիպօլիսի և թէ Թունիսի ու Եգիպտոսի հետ։ Ահա հէնց այս կազմակերպութեան միջոցով Տրիպօլիսի օազիսները մտցվեցին ռազմամթերք, զէնք, ուտելեղէն, վիրակապական իրեր և այլն։ Այս իսկ կազմակերպութեան շնորհիւ Տրիպօլիսի, Բէնգազիի, Դեռնայի պարիսպների ներքոյ կանգնեցվեցին հազարաւոր արաբ կամաւորներ, որոնց աջակցութեամբ թիւրք օֆիցէրները անցան պատերազմական գործողութիւնների սահմանները և ծառացան պատերազմի դաշտում իտալացիների առաջ։

Միայն յիշեալ կազմակերպութիւնն էր, որ հնարաւորութիւն տուեց թիւրքերին ընդդիմադրութիւն սկսել և ապա աջողութիւն գտնել, իսկ ապա և ապստամբեցնել այն արաբ ցեղերին, որոնք պատերազմական գործողութիւնների սկզբում այնչափ արագօրէն հպատակութիւն յայտնեցին իտալացիներին։ Սենուսսի կոչված կազմակերպութիւնը կամ միութիւնը հայթայթեց թիւրքերին հում նիւթ, որպիսի նիւթը, շնորհիւ թիւրք օֆիցէրների և պարլամենտի անդամների, թրծվեց և գոյացաւ մի ամրակուռ զանգուած, որին ջարդելու համար իտալացիները մեծամեծ ջանքեր պիտի գործ դնեն, բայց և այնպէս դժուար թէ կարողանան յաղթահարել ֆանատիկոս և իսլամի յաղթանակով տարված այս կուռ մասսան։

Շատ շատերի յայտնած այն կարծիքը, թէ Արևելքը արդէն գնում է դէպի իր վերջնական անկումը, կարելի է ասել դեռ վաղաժամ է, որին ապացոյց կարող է ծառայել պերճախօս այս փաստը։ Մահմեդական աշխարհը դեռ ևս իր մէջ բաւականաչափ տարրեր է պարունակում, որոնք դեռ կենսունակ են և ով գիտէ ինչ փոփոխութիւններ պիտի առաջացնեն գալիք օրերին։ Յ. Սարգսի

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՁԱՐԱԲԱՍՏԻԿ ՑՈՒՑԱԿԻ ՄԱՍԻՆ ՄԻՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

—

Ներքին գործերի մինիստրութեան արած վերջին կարգադրութիւնը Թիւրքիայի հայ թեմերի պատգամաւորների մասին, որի զօրութեամբ այն պատգամաւորներին, որոնք ընտրված չեն լինի թեմի ծխականների միջից, այլ ընտրված կամ նշանակված դրսից, ռուսահայերից, չը պէտք է թոյլատրվի մասնակցել դեկտ. 11-ին ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան, ստեղծել է մի աննորմալ դրութիւն և որ կարող է ունենալ այն հետևանքը, որ դեկտ. 11-ին ընտրութիւնները կամ չեն կայանայ, կամ եթէ կայանան՝ առաջ կը բերեն բողոքներ և կը բեկանվեն։

Մի քանի օր առաջ լրագիրների մէջ տպվեց մի հեռագիր Կ. Պոլսից, թէ Թիւրքահայոց պատրիարքական տեղապահը միջնորդել է Կ. Պոլսի ռուսաց դեսպանի առաջ, որ թոյլ տրվի թիւրքահայերին մասնակցել ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան։ Այդ հեռագիրը թերի էր. ուստի և առիթ էր տալիս թիւրիմացութեան, որովհետև ռուսաց կառավարութիւնը բնաւ չէ արգելել թիւրքահայերի մասնակցութիւնը։ Այժմ «Русск. Сл.» թերթի մէջ տպված մի հեռագիր, ինչպէս և Հեռագրական Գործակալութեան հեռագիրը, գալիս է լրացնելու թերատը և ցոյց տալու, որ խնդիրը վերաբերում է Ներքին գործերի մինիստրութեան վերոյիշեալ կարգադրութեան։ Հայոց պատրիարքարանը միջնորդել է, որ այդ կարգադրութիւնը փոխվի և թոյլ տրվի, որ ռուսահայերի միջից ընտրված պատգամաւորները ճանաչվեն։

Պէտք է ասել, որ այդպիսի միջնորդութիւն յարուցել է և Էջմիածնի սինօդը, որ անցեալ հոկտ. ամսի 26-ին դիմել է Կովկասի Փոխարքային, խնդրելով միջնորդել Ներքին գործերի մինիստրի առաջ՝ թոյլ տալ որ ընտրվածները, կամ, աւելի ճիշդն ասած, պատրիարքական տեղապահ Մանկունու ձեռքով նշանակված պատգամաւորները ճանաչվեն իբրև օրինաւոր պատգամաւորներ։

Կը յարգվե՞ն արդեօք այն միջնորդութիւնները թէ ոչ, չը գիտենք, բայց մեզ թւում է, որ թէ սինօդը, թէ Կ. Պոլսի պատրիարքարանը սխալ քայլ են արել։

Նախ և առաջ՝ ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ տեղապահ Սուրէնեան արքեպիսկոպոսը կատարել է մի ապօրէն և անթոյլատրելի գործ, ուղարկելով պատգամաւորների ցուցակ Մանկունի սրբազանին կամ Թիւրքիայի թեմակալ առաջնորդներին և այդպիսով թելադրելով, որ պատգամաւոր նշանակվեն բոլորովին անյայտ և անծանօթ անձինք, կուսակցական անձինք, որոնք ոևէ կերպով չեն կարող արտայայտիչը լինել թիւրքահայ թեմերի ժողովրդի ցանկութիւնների և իղձերի։ Պահանջը, որ թիւրքահայ թեմերը իրանց ուղղակի ուղարկեն պատգամաւորներ իրանց միջից՝ և՛ տրամաբանական և՛ օրինաւոր է, թէև սահմանափակումն ընտրական իրաւունքների։ Դրսից պատգամաւորներ ընտրելը պէտք է գործադրվի իբրև բացառիկ կանոն և ոչ օրէնք, և ոչ այնպէս միահամուռ կերպով, ինչպէս այս անգամ։ Միթէ ճշմարտութիւն չէ, որ ցուցակի մեծագոյն մասը բոլորովին անծանօթ են թիւրքահայերին, ոչ մի կապ և առնչութիւն չեն ունեցել նրանց հետ և ընտրված կամ նշանակված են լոկ ճնշմամբ, թելադրութեամբ, բնաւ չեն կարող լինել ներկայացուցիչ Քղիի, Արծնի, Ակնի և այլ այդպիսի թեմերի հայ ժողովրդի։ Եւ նոյնիսկ այդ անձինք իրանք պէտք է զգան, թէ անպատուաբեր է այդ ձևով ընտրվել պատգամաւոր, քանի որ Քղիի մէջ, օրինակ, մի հատիկ հայ անգամ չէք գտնի, որ ճանաչէ, թէ ով է Աբրահամ Դաստակեանը։

Երկրորդ Էջմիածնի սինօդը և Կ. Պոլսի պատրիարքարանը, փոխանակ միջնորդութիւններ յարուցանելու, աւելի լաւ վարված կը լինէին, եթէ առաջարկէին թեմերին կատարել նոր ընտրութիւններ։ Դրա համար բաւական ժամանակ և միջոց կար։ Բայց սինօդը, տարված անձնական և նեղ կուսակցական դիտումներով, կամենում է անպատճառ օրինականացնել ապօրէն և հակաժողովրդական ցուցակը։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ևս մենք ինքներս ենք մեղաւոր, որ մեր ապօրէն վարմունքներով առիթ ենք տալիս կառավարութեան միջամտութեանը և ստեղծում գուբ տեղ անցանկալի նախընթացներ։ Հ. Ա.

ՎԵՐՋ ԵՆՔ ԴՆՈՒՄ

—

Կաթողիկոսական ընտրութեան հարցը ծագելու օրից՝ «Մշակը» կարևոր դատեց իր էջերը բանալ լայնօրէն բոլոր այն կարծիքների առաջ, որոնք կարտայայտվեն կաթողիկոսական ընտրելիների վերաբերմամբ թեր և դէմ. զանազան հոսանքների և ուղղութիւնների ներկայացուցիչների կողմից։ Այդ որոշումը «Մշակը» գործադրեց և տպագրեց բազմաթիւ յօդուածներ, թեր և դէմ, հաւանական ընտրելիների մասին, այնպէս որ «Մշակի» ընթերցողները և հայ հասարակութիւնը կարող եղան, մեր կարծիքով, լիակատար գաղափար կազմել և բազմակողմանի լուսաբանվել կաթողիկոսական կանդիդատների դրական և բացասական յատկութիւնների մասին։ Սակայն մենք չը կարողացանք սպառել մեզ ուղարկված բոլոր նիւթերը և դեռ ունենք շատ յօդուածներ, մի քանիսը շատ երկար, գլխաւորապէս Օրմանեան և Կարապետ և մասամբ Սուրէնեան սրբազանների մասին թեր և դէմ։

Ի նկատի ունենալով, որ կաթողիկոսական պատգամաւորների ընտրութիւնները կատարված են բոլոր թեմերում, որ հարցն աւելի քան լուսաբանված և պարզված է, մենք այլևս աննպատակայարմար ենք գտնում տպել յօդուածներ կաթողիկոսական ընտրելիների մասին, ուստի և մեզ մօտ պահված յօդուածների հեղինակները կարող են, եթէ կամենան, յետ վերցնել իրանց յօդուածները։

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՒԱԳԷՏՆԵՐԻՆ

—

«Մշակի» երէկվայ համարում տպվեց Հեռագրական Գործակալութեան մի պաշտօնական հեռագիրը այն մասին, որ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը բացատրել է Էջմիածնի սինօդի պրօկուրօրին, թէ չէ կարելի թոյլ տալ ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութեանը մասնակցելու այն անձանց, որոնք չեն գոհացնում այն հիմնական կանոններին, որոնք սահմանված են ռուսական քաղաքացիների ընտրողական իրաւունքների իրագործման համար։

Այժմ մեզ հաստատ աղբիւրից տեղեկացնում են, որ մինիստրութեան այդ բացատրութիւնն առաջ է եկել սինօդի պրօկուրօրի դիմումի հիման վրայ, որով վերջինս խնդրել է բացատրել, թէ արդեօք իրաւունք ունեն կաթողիկոսական պատուիրակ և պատգամաւոր լինելու այն անձինք, որոնք օրէնքով գտնվում են ամբաստանութեան ներքոյ կամ մեղադրված են ոևէ յանցանքի մէջ, բայց դեռ ոչ դատապարտված։

Մինիստրութիւնը, ինչպէս տեսնում ենք, տուել է այն ընդհանուր ցուցմունքը և բացատրութիւնը, թէ պէտք է ղեկավարվել ռուսական քաղաքացիների ընտրողական իրաւագործման համար սահմանված հիմնական կանոններով։

Արդ՝ որովհետև մեր հասարակութեան և ընթերցողների համար պարզ չէ, թէ որոնք են այդ հիմնական կանոնները, ուստի հրաւէր ենք կարդում մեր իրաւագէտներին պարզել այդ կէտը։ Այդ բացատրութիւնը անհրաժեշտ է, որպէսզի այն անձինք, որոնք ընտրված են պատգամաւոր, բայց չեն համապատասխանում հիմնական կանոններին, հետևաբար նրանց չի թոյլատրվի մասնակցել կաթողիկոսական ընտրութեան, կարողանան օր առաջ հրաժարվել և դրանով հնարաւորութիւն տալ իրանց ընտրողներին՝ նոր պատգամաւորի ընտրութիւն կատարել։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ-ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՖՈՆԴ

Կ. Հ. Բ. Ընկ. Խորհուրդն ստացել է Միհաս Սօլոմոնօվիչ Սուլխանեանից 50 ռ.։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Երէցփոխի ընտրութիւն եւ ջրաբաշխական խնդիր

Գանձակ, 10 նոյեմբերի

Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու անորոշ կացութիւնը, նոյեմբերի 6-ի ծխական ժողովում, որ 7-րդն էր, որոշակի դարձաւ։ Երէցփոխ ընտրվեց Արսէն Տէր-Յարութիւնեանը։ Ընտրութիւնը աջող է և մեծ յոյս կայ, որ նորընտիր երէցփոխը իրան ընտրող ծխականների հաւատը արդարացնելով՝ առանց շրջապատին ենթարկվելու, քաջարի կը ծառայէ եկեղեցու շահերին։

Հաւաստի աղբիւրից տեղեկանում ենք, որ Կորինապատի ջրի յատակագիծը անցնելով բոլոր պաշտօնական հիմնարկութիւններով հաստատվել է առանց արգելքի և յանձնվել է նրա լիազօրներին։

Չենք կարող չուրախանալ։ 1906 թւից տարագրված գիւղացին, արևին քրտինք տեղալով, մաւերի միսը մաշելով, ս. Յովհ. եկեղեցուն պատկանող անջրդի ու անբերրի Արաֆլու հողի վրայ, նոյն եկեղեցու ծխականների համախոհական զօրութեամբ, տներ, պարտէզներ կառուցեց։ Նրան թոյլատրվեց միմիայն երեք տարի օգտվել Գանձակ գետից, իսկ վերջին երկու տարում նրա բնակիչներին արգելվեց օգտվել, սեփական ջուր չունենալու պատճառով։ Բնակիչների յոյսը կտրվելով բոլոր ջրաբաշխական հիմնարկութիւններից, որոշեցին ինչ գնով որ լինի՝ սեփական ջուր հանել։ Այսօր իրականացած կարելի է համարել նրանց տենչը, հաստատած յատակագիծը ունենալուց յետոյ։ Աջողութիւն ենք ցանկանում նոր թաղամասի ձեռնարկած գործին։ Գր-Գօ

—

Բնութիւնը խղճաց

Նոր-Բայազէտ, 11 նոյեմբերի

Անցեալ հոկտեմբերի վերջերին և ներկայ նոյեմբերի սկիզբներին մեզանում կլիմայական փոփոխութիւններ տեղի ունեցան. մինչև անգամ դեռ չը հնձած արտեր կային բարձրադիր վայրերում, երբ ձիւնը ծածկեց Գեղարքունեաց լեռները՝ մեծ մտատանջութեան մէջ գցելով մեր ժողովրդին։ Մանաւանդ ահ ու դողով լցված էին ռաշպար և անասնապահ հասարակութեան սրտերը, երբ նրանց անասունները արօտից տուն փախան և կանգնեցին պատրաստ խոտի վրայ՝ մի ամբողջ ամիս առաջ նախկին տարիների հաշւին։

Սակայն այդ երկար չը տևեց, և բնութիւնը խղճալով այս անգամ մեր չարքաշ հողագործութեան՝ տուեց մեզ ախորժելի եղանակ. այժմ բարեյաջող եղանակների և անուշ-արև օրերի ազդեցութեամբ մեր բոլոր անասունները դաշտ են գնում արածելու, որ մի մեծ մխիթարութիւն է մեր ռաշպարների համար, որոնց անասունների կերի մի մասը անտեսվում է ձմրան համար։ Եւ չը նայելով, որ արդէն նոյեմբ. 11-ն է, երբ մեզանում խոր ձիւն էր նստած լինում նախկին տարիներում, այս տարի ձիւնի նշոյլ չը կայ քաղաքում. օրերը պարզ, երկինքը անամպ, եղանակը տաք՝ արևոտ, այնպէս որ կարծէք գարունը եկել և պարուրել է մեր քաղաքի ամբողջ շրջակայքը։

Այդպէս ուրեմն բնութիւնը հակառակ այս տարվայ իր դաժանութեան, իր աղէտալի արհաւիրքների, որ թափեց մեր ռաշպար դասի գլխին գարնան և ամառվայ ընթացքում, այժմ աշնան վերջերում խղճաց մեզ և տուեց մեզ ախորժելի օրեր և դրանով մեր ժողովուրդը մասամբ գոհ մնաց՝ իր անտեսութեան վերաբերմամբ։

Մի բան միայն անախորժ է և աղէտալի մեր ժողովրդի համար. այն, որ տաւարի ժանտախտը թագաւորում է գաւառի մի քանի կէտերում, ուստի կարանտինի պատճառով հաղորդակցութիւնը գիւղերի դադարած է և երթեւեկութիւնը կտրված։ Սակայն ի նկատի ունենալով տաւարացաւի հետզհետէ թուլանալը, յոյս կայ, որ մօտ օրերս կարանտինը վերացվի մեր շրջանից և ժողովուրդը ազատվելով կարանտինի կապանքներից՝ ազատ երթևեկութիւն ունենայ դէպի ամէն կողմ։ Գ. Սինանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Նոյեմբերի 14-ին, ցերեկով, Օրբելիանի փողոցում օծվեց ինվալիդների տունը։ Հանդէսին բարեհաճեց ներկայ գտնվել նաև Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրոնցով-Դաշկօվ։

◆ Կովկասի Փոխարքային ներկայացաւ Երեւանի քաղաքագլուխ Յովսէփ Տիգրանեանը։

◆ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան գործի վերաբերմամբ, պետական առանձին կարեւորութիւն ունեցող գործերի մասին դատելու նպատակով, սենատի առանձին ատեանի նիստերին մասնակցելու համար նշանակված են սենատորներ Գարինը եւ Վուիչը, երկուսն էլ ոստիկանութեան դեպարտամենտի նախկին վերատեսուչներ։ Այդ գործի առիթով պատասխանատւութեան են ենթարկված մօտ 200 մարդ, որոնք պատկանում են հասարակութեան տարբեր դասակարգերին, եւ կանչված են մօտ 1000 վկայ։ Սենատի նիստերը այդ գործի նըկատմամբ վճռված է բանալ 1912 թ. յունուարին Պետերբուրգի նահանգական դատարանի շէնութեան մէջ, ուր այս օրերս այդ նպատակով դրւեց շինութիւնը յատուկ ուղարկված մի սենատոր։

◆ Կիրակի, նոյեմբերի 20-ին, Արքունական թատրոնում տեղի կունենայ գրական դատավարութիւն Լ. Տօլստօյի վերջին ստեղծագործութեան՝ «Կենդանի դիակ» դրամայի հերոս Ֆէդիա Պրոտասովի վրա։ Դատարանի նախագահ կը լինի Ի. Պալմօվը։ Կը մեղադրեն Ն. Սպիլիոտի եւ Ա. Ռօզով։ Պաշտպանների դերում երեւան կը գան Կ. Կօզլով եւ դերասան Սմօլենսկի, որը Պրոտասովի դերի մէջ մտած՝ ի պաշտպանութիւն իր ճառը կարտասանէ։ Երդուեալ ատենակալները կը լինեն տեղական հասարակական գործիչներից ոմանք։ Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին։

◆ Հարկ ենք համարում կրկին անգամ յիշեցնել հայ հասարակութեան, որ երկուշաբթի, նոյեմբերի 21-ին, Արտիստական Թատրոնում տօնվելու է բազմավաստակ դերասանուհի տ. Զաբէլի բեմական գործունէութեան 30-ամեայ յոբելեանը։ Յորդորում ենք հայ բեմի ու գեղարուեստը սիրողներին, յարգելի դերասանուհուն խրախուսելու համար, շտապել եւ այդ օրը լցնել թատրոնը։ Յոբելեանական ներկայացման տոմսակները վաղօրօք կարելի է ձեռք բերել տ. Մելեանից, որ ապրում է Պասկէվիչյա փողոց № 4 տանը, ժամը 2—7, ամեն օր, կէսօրից յետոյ։

◆ Ներկայումս Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը եւ մանկավարժական խումբը խորհրդակցութիւններ են ունենում տօնելու դպրոցի նախկին ուսուցիչ Ջոհրաբեանի ուսուցչական գործունէութեան 25-ամեայ յոբելեանը եւ միեւնոյն դպրոցի ուսուցիչ Ստ. Մալխասեանի ուսուցչութեան 20-ամեակը՝ Մալխասեանի դպրոցից հեռանալու հետ միասին։ Ինչպէս լսում ենք, Ջոհրաբեան հրաժարվում է յոբելեանի կատարումից։

◆ Թիֆլիսի Արտիստական թատրոնում ներկայացումներ տուող տ. Բօյեարսկայայի ռուս դերասանական խումբը հանդիպեց լիակատար անաջողութեան։ Տիկին Բօյեարսկայան անցեալ օրը մեկնեց Թիֆլիսից իր խմբով մօտ 10,000 րուբլի վնաս տեսնելուց յետոյ։ Ահա այդպէս հիւրընկալեց Թիֆլիսը յարգելի տիկնոջը, ինչպէս նաեւ անցեալ տարի Նիկուլինին, որ նոյնպէս խոշոր դեֆիցիտ կրելով հեռացաւ Թիֆլիսից... Արտիստական Թատրոնում շուտով կը տրվեն օպերետային ներկայացումներ, որոնք ի հարկէ կը տան առատ մուտք, ինչպէս սուփկի նման բուսած սինեմատօգրաֆներն են տալիս։ Երեւի ժամանակի ոգին է այդպէս...

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը իր ծառայողներից մի քանիսին յանձնարարել է ներկայ լինել ընտրողական քաղաքամասերում քաղաքային դումայի ձայնաւորների ընտրութիւններին, կատարելով ընտրողական ժողովների քարտուղարների պաշտօնը։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը ոստիկանապետին է թողել վճռել այն հարցը, թէ որ աստիճան հնարաւոր է բաւարարութիւն տալ քաղաքային վարչութեան միջնորդութեանը՝ թոյլ տալու առեւտուր անել կիրակի օրերը Պուշկինեան փողոցում, ինչպէս առաջներում էր։

◆ Մի խումբ գերմանացի դրամատէրեր ընկերակցութիւն են կազմել Կովկասի հանքերը շահագործելու համար։

◆ Յայտնի դրամատէր եւ հասարակական գործիչ Ա. Մելիք-Ազարեանի նախաձեռնութեամբ շուտով Թիֆլիսը կունենայ մի նոր շէնք եւս։ Վերայի զառիվայրի գլխին, Գօլօվինսկի փողոցի անկեանը, ձորի գլխին կառուցվում է մի հոյակապ պասսաժ՝ ժամանակակից տեխնիկայի բոլոր պահանջների համեմատ։

◆ Գիւղատնտես Տիմօֆէեվը մեկնեց Օզուրգէթի գաւառը թէյի գործարանի համար վերջնական տեղ որոշելու։

◆ Կիրակի օրը, նոյեմբերի 20-ին, Ա. Բարեանի նախաձեռնութեամբ կը կայանայ մի ժողով էժան բնակարանների հարցի մասին խորհրդակցելու։

◆ Քաղաքային դումայի նիստը նշանակված է վաղը։

◆ «Հովիւ» շաբաթաթերթի տեղեկութիւնից երեւում է, որ մինչեւ այսօր հանգուցեալ Պետրոս Սիմոնեանի մահարձանի համար ստացվել են նուիրատուութիւններ ընդամենը 448 ր. 50 կ.։

◆ Ռուսաց արդարադատութեան մինիստրութեան տեղեկութեան համաձայն ի. գ. Թաղիեվի գործի նախնական քննութիւնը աւարտված է եւ առաջարկված է մեղադրական ակտի հետ Բագուի նահանգական դատարանին։ Թաղիեվը եւ նրա վեց գործակիցները մեղադրվում են քրէական պատժագրքի 1489-րդ յօդուածով։

◆ Կովկասի Փոխարքան թոյլ է տուել խաղալ Իվ. Դոնդարօվի 3 գործ. պիէսը՝ «Драма одной изъ многихъ».

◆ Հայ դերասանական խումբը դերասան Յովհ. Աբէլեանի ղեկավարութեամբ զատկական տօներին ներկայացումներ է տալու Նոր-Նախիջեւանում։

◆ Գանձակում Զուրնաբադի հակաժանտախտային կայանում բացվել է պօստային բաժանմունք։

◆ «Բաթումսկ Գազէթի» թերթը հաղորդում է, որ նոյեմբերի 10-ին սկսվել է կառավարութեան կարգադրութեամբ վերստուգութիւն կատարվել Բաթումի քաղաքային ինքնավարութեան տնտեսութեան եւ հաշիւների, որպիսի գործը կը տեւէ աւելի քան մի ամիս։

ՏԵՂԵԿ. ՎՐԱՑ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

◆ «Թեմի» թերթը սկզբունքով դէմ լինելով ազգային կուրիաների բաժանման քաղաքային ընտրութիւնների ժամանակ, իր № 45-ի առաջնորդող յօդուածով գրում է դրա դէմ, դատապարտելով վրացի ազգայնականների այս հարցի մէջ բռնած ընթացքը։ Յօդուածագիրը գտնում է, որ վրացի ընտրողները պէտք միանան քաղաքիս բոլոր ազգերի դէմօկրատ տարրերի հետ, որով կարող են իրանցից եւս բաւարար թւով իրաւասուներ անցկացնել։

◆ Բաթումի քաղաքային վարչութեան անդամ է ընտրվել վրացի-մահմեդական Բէջէր-էֆէնդի Նիջարաձէ, որը ներկայիս Բաթումում վարում է քննիչի պաշտօն։

◆ Իշխան Դ. Էրիսթավի Ռէխաշի գիւղում 10 դեսեատին հող է յատկացնում խնձորաբուծական փորձնական կայան հիմնելու համար։

◆ Քութայիսում հիմնվում է Վրաց Պատմա-Ազգագրական Ընկերութեան ճիւղ։

◆ Նոյեմբերի 13-ին Վրաց թատրոնում տեղի ունեցաւ վրացի ազգայնական ընտրողների ժողովը, որը սակայն յետաձգվեց այլ անգամվայ, ընտրողների նուազ թւի պատճառով։ Ներկայ եղողները ապա դիմեցին մասնաւոր խորհրդակցութեան, որը տեւեց ցերեկվայ ժամը 1-ից մինչեւ երեկոյեան ժամը 7-ը։ Խորհրդակցութեան գլխաւոր հարցը վերաբերում էր վրացի ընտրողների բիւրոյի՝ աջակողմեան ռուսների հետ համաձայնութիւն կայացնելուն։

◆ Վրացի գրող Նարկանին վրացերէնի է թարգմանել Բիսսոնի «Անյայտը» պիէսը, որը մօտ ապագայում կը խաղացվի վրաց դերասանական խմբի կողմից։

◆ Վրաց երիտասարդ բանաստեղծ Ի. Գրիշաշվիլին հայերէնից վրացերէնի է թարգմանել «Խէչօյի թուղթը» վօդեվիլը, որը մկրտված է «Տիմօթէս լեղվի» (Տիմոթէոսի թուղթը) անունով։ Վօդեվիլը հրատարակել է Արնաուտովը եւ արժէ 7 կոպէկ։

◆ Վրացի-կաթոլիկ քահանայ Գօզալաշվիլին Հռոմից տեղեկութիւն է ստացել, որ բանաստեղծ Մ. Թամարաշվիլիի մարմինը ամփոփված է Հռոմի մօտերքում գտնվող մի վայրում։ Ներկայիս Թամարաշվիլիի դին Վրաստան տեղափոխելու համար կազմված մասնաժողովը բանակցութիւն է վարում այդ նպատակով պատշաճ մարմինների հետ։

ԳՐԱԿԱՆ., ԳԻՏԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

I

Արտիստական թատրոնում

Հայ Դրամատիկական խումբը նոյեմբերի 14-ին ներկայացրեց Ս. Թառայեանի «Սոկրատ» 5 գործ. դրաման։

Այս պիէսի մասին բաւական երկար խօսվել է «Մշակում», երբ անցեալ տարի առաջին անգամ խաղացվեց դարձեալ Արտիստական թատրոնում հայ դերասանների մասնակցութեամբ։ Այս անգամ պիէսը բեմ հանվեց մամուլի նկատած աւելորդ տեղերի կրճատումով, որով եւ պիէսի ամբողջութիւնը աւելի շաղկապված երեւաց։

Ինքնին պիէսը իբրեւ այդպիսին, մանաւանդ իբրեւ դրամա, կարիք ունի անպայման քննադատութեան. սակայն իբրեւ բարոյախօսական աչքով բեմական գրուածք՝ մեր աղքատ թատրոնական ինքնուրոյն խրղճուկ բեպերտուարում իրոք պատուաւոր տեղի արժանի է։

Խումբը յիշեալ պիէսը խաղաց աջողութեան սահմաններում։ Գլխաւոր եւ պէտք է ասած՝ չափազանց դժուար դերը՝ Սոկրատի դէմքը՝ իր կատարեալ արտայայտութիւնը գտաւ Աբէլեանի տաղանդաւոր խաղով։ Ու այդ դերի բովանդակ ծանրութիւնը Աբէլեան տարաւ առանց յոգնելու ու թուլացնելու իր պատասխանատու դերի վսեմանի տպաւորութիւնը։

Աջողութեան մի խոշոր մասը իր ուսերի վրա կրեց նաեւ երիտասարդ դերասան Շահխաթունին, ուր ընդարձակ ասպարէզ ունեցաւ առաւել վերջին գործողութեան մէջ, ամբոխի առաջ ճառելու ժամանակ, ցոյց տալով իր դերասանական ձիրքը, որ անշուշտ կանգնած է կատարելագործութեան նախօրեակին։

Ադամեանի Ցինարէտի նմանը հազիւ թէ տեսնենք երկրորդ անգամ։

Իր ամպլուայի մէջ միշտ շնորհալի Զաբէլը շատ լաւ կատարեց Քսանտիպի դերը։

Ըստ սովորականի աչող Սեւումեանի, Մամիկոնեանի, Միրզոյեանի եւ Մանուէլեանի խաղից բացի, մասնաւորապէս երիտասարդ ուժերից Ալիխանեան II-ին, Տէր-Առաքելեանին, Լաքային, Ղազարեանին, Փիրումեանին, Սափարեանին, որոնք կարող են ապագայում ոչ բոլ պատասխանատու դերեր ստանձնել։

«Սոկրատը» ինչպէս հնչական աշխատանք է պահանջում թէ բոլոր դերակատարներից եւ թէ արտաքին դեկօրացիաներ նկատմամբ։ Եւ պէտք է ի պատիւ խմբի եւ բեմիսեօրի ասել, որ ամենքն էլ պատւով դուրս եկան իրանց պարտաւորութիւններից։

Թատրոնը լի էր կէսից աւելին։ Ըստ երեւոյթին «Սոկրատի» նման խորհուն ու մօրալ պիէսների ներկայացումը մէկ-մէկ դուր է գալիս հայ հասարակութեան, որ բեմ կանչեց հեղինակին։

Այս տարի հայ դերասանական խումբը կարող է պարծենալ օտարների առաջ։ Իսկ երկուշաբթի մենք առիթ կունենանք տեսնել այդ խմբի երկարամեայ աննկուն սպասաւոր՝ տ. Զաբէլի բեմական գործունէութեան 30-ամեայ յոբելեանը, որի վերաբերութեամբ մեծ բարոյական պարտականութիւն ունի հայ հասարակութիւնը։

Ամբողջ սրտից աջողութիւն ենք մաղթում։

Ե.

II

Երաժշտագէտ Ռախմանինօվը Թիֆլիսում

Թիֆլիս հիւր եկած յայտնի երաժշտագէտ Ռախմանինօվ երկուշաբթի, նոյեմբերի 14-ին, տուեց մի համերգ Արքունական թատրոնում։

Ռախմանինօվը յայտնի է Թիֆլիսցիներին իր «Ալեկօ» օպերայով, որը ներկայացված է Թիֆլիսում մի քանի անգամ մեծ աջողութեամբ։

Ռախմանինօվի անունը գրաւել էր յարգողների մեծ բազմութիւն դէպի թատրոն։

Համերգը բաղկացած էր երեք բաժնից։ Երաժշտական կտորները վերցված էին երաժշտագէտի սեփական երկասիրութիւններից։

Ռախմանինօվը գործում է լուրջ երաժշտի տպաւորութիւն։ Նա նուագում է կըշռած եւ չափած։ Նա մտածկոտ, կենտրոնացած, ինքն իր մէջ խորասուզված երաժիշտ է։ Նա անշուշտ հարազատ արտայայտող է իր տրամադրութիւնների, բայց նրա ստեղծագործութիւնների տարրերը երբեմն ժլատ են տալու աւելորդ գծեր՝ որոնք դիւրացնէին համապատասխան տպաւորութիւնները ունկնդիրների համար։ Լուրջ երաժշտութեան սիրահարները մեծ հաճութեամբ լսեցին նրա նուագածութիւնը, ստանալով գեղարուեստական բաւարարութիւն։ Համեմատաբար աւելի ոգեւորութիւն գործեցին Ռախմանինօվի երկասիրութիւնների № 3 եւ № 10 համարները իրանց տարաբաժանումներով։

Գեղարիկ էր եւ քնքոյշ էր նրա Mèlodie, ուժեղ եւ տպաւորիչ Prelude, հրապուրիչ եւ զայլայլիկ նրա «Բարկարօլլան» եւ այլն։ Հասարակութեան խնդրով «Պրելիւդը» կըրկնվեց՝ արժանանալով բուռն ծափահարութիւնների։

Ռախմանինօվ ստացաւ մի գեղեցիկ մեծ ծաղկեայ քնար յատուկ մակագրութեամբ։

Միրոզ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 15 նոյեմբերի

Ինձ ներկայացրած մի անդորրագրից, որ գրված է 1911 թ. հոկտեմբերի 25-ին եւ ունի № 139 ու ստորագրված է «Նախագահ Ընկերութեան Հ. Առաքելեան», երեւում է, որ ստացված է Գրիգոր Սարգսեանից 3 րուբլի յօգուտ «Խնամատար Ընկերութեան Հայ Ուսանողների»։

Ինձ յայտնեցին միեւնոյն ժամանակ, որ 3 ր. վճարող Գրիգոր Սարգսեանը, որին տրված է այդ անդորրագիրը, հաւատացած է եղել, որ ես եմ այդ Ընկերութեան նախագահը եւ ստորագրութիւնը իմս է, ուստի եւ տուել է 3 րուբլին։

Արդ, սրանով յայտարարում եմ, որ ես ամենեւին չը գիտեմ, արդեօք գոյութիւն ունի, յիրաւի, Թիֆլիսում «Խնամատար Ընկերութիւն Հայ Ուսանողների» անունով մի ընկերութիւն, որ ես բնաւ չեմ եղել նախագահ այդպիսի մի ընկերութեան, որ ես բնաւ անդորրագրեր չեմ ստորագրել եւ ոչ ոքի ես չեմ տուել։ Իսկ եթէ կայ Թիֆլիսում այդպիսի մի ընկերութիւն, որի նախագահն է ինձ համանուն մի պարոն, այդ դէպքում թող նա յայտարարէ եւ ստորագրէ գոնէ նաեւ հօր անունը, որպէսզի թիւրիմացութիւնների տեղիք չը տայ։

Անցեալ տարի ես այդպիսի դէպք պատահել էր եւ ես զգուշացրի «Մշակի» միջոցով հասարակութեանը. բայց այս տարի դարձեալ կրկնվում է այդ դէպքը։

Հ. Առաքելեան

—

Մօսկվա, 17 հոկտեմբերի

Մեր խորին ցաւերով ու բողոքն ենք արտայայտում ոմն Բարսեղ Աւետիսեանին՝ այն անլուր անարգանքի համար, որ հասցրեց վերջինս երաժիշտ Եզ. Բաղդասարեանին հոկտեմբերի 16-ին Մօսկվայի ծխական ընդհ. ժողովում, թայֆայական կրքերից կուրացած։ Տեսնելով այդ ժողովում Եզ. Բաղդասարեանի բռնած անկախ դիրքը եւ անկարող լինելով նրա օրինական եւ արդար դիտողութիւններին սարկել, Բ. Աւետիսեանը յանդգնեց նրան ծանր կերպով վիրաւորել՝ ասելով. «Դուք մեր փողերով էք ապրում եւ նստել էք մեր գլխին»։ Յայտնելով մեր խորին պարսաւանքը պարոնին իր կոպիտ եւ անազնիւ վարմունքի համար՝ սրանով մենք մեր խորին ցաւակցութիւնն ենք յայտնում Եզ. Բաղդասարեանին իր կրած յանիրաւի վիրաւորանքի համար։

Մեթէ Բ. Աւետիսեանի կարծիքով հասարակական պաշտօն վարելը նշանակում է «մեր փողով ապրել»... Բաւինքեան պարզ է, թէ որչափ փոքրոգի են մեր թայֆայականները։

40 ստորագրութիւն

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

I

(Հեռագրով)

Ռօստով Դ/Վ., 14 նոյեմբերի

Ինձ հաղորդեցին, որ բժիշկ Շահ-Նազարեան հեռագրել է «Մշակին», իբր թէ Մօսկվայի ծխականների ընդհանուր ժողովում կաթողիկոսական գահի համար առաջին կանդիդատ անուանել եմ Մաղաքիա արքեպիսկոպոսին։

Պարտք եմ համարում հաղորդել, որ ժողովի փակումից եւ արձանագրութեան ստորագրութիւնից յետոյ, մնացած ծխականների ցանկութեամբ ես տուի բոլոր առաջ բերված կանդիդատների նկարագիրը եւ կցեցի՝ թէ ներկայ պայմաններում իմ համոզմունքի դէմ է զնել որոշ թեկնածութիւններ ծխական ժողովներում, մի բան՝ որ քանիցս հրապարակօրէն արտայայտել եմ։ Շահ-Նազարեանը այդ ժամանակ բացակայ էր։ Շահ-Նազարեանի յօդուածները ես չեմ կարդացել։

Ստեփան Մամիկոնեան

II

Մօսկվա, 7 նոյեմբերի

Մեզ չափազանց զայրոյթ պատճառեց Ս. Մամիկոնեանի՝ ինտելիգենտներին ոչ-յատուկ բռնած դիրքը Մօսկվայի գաղութի կողմից կաթողիկոսական պատուիրակ ընտրելու առիթով գումարված մի շարք ժողովներում։ Նա, կուրացած՝ զուտ թայֆայական-կուսակցական ոգով, ոտքի տակ էր տալիս ամեն մի ազնիւ զգացմունք։

Մի կողմ թողնենք այն տգեղ միջոցները, որ նա գինք դարձնելով իր ձեռքում՝ բռնեց իր նախագահութեամբ իսկ կանոնաւոր համարված ժողովը, այն պատճառով միայն, որ այդ ժողովում ընտրվեց նա պատուիրակ, ով ձայն չէր տալու Ս. Մամիկոնեանի կաթողիկոսական թեկնածուին։

Ս. Մամիկոնեանը, տեսնելով որ երիտասարդութիւնը, մանաւանդ նախանձախնդիր ուսանողութիւնը, իր կողմնակիցը չէ, երբ բռնում էր իր՝ տրադիցիայով նախագահի տեղը, միապետական ձեռքով խլացնում էր ամեն մի կարծիք եւ առաջարկ, հասաւ այն տեղը, որ ուսանողը իբրեւ աննատ մոռացվեց հասարակութեան համար։ Նա զրկվեց իր լոկ ձայնը, կարծիքը յայտնելուց այն հարցի մասին, որը համազգային էր եւ է, ինչպիսին է՝ ամենայն հայոց կաթողիկոս ընտրելու հարցը։ Ս. Մամիկոնեանը մոռացել է, որ ուսանողները խորհրդակցական ձայնով մասնակցել ենք նոյնիսկ զուտ ծխական ժողովներին, ուր դրված էին քահանայ կամ եկեղ. խորհրդի անդամ ընտրելու հարցեր։

Մենք, ուսանողներից մի քանիսս, չը կարողանալով որեւէ օրինաւոր համարված ճանապարհով բացատրել Ս. Մամիկոնեանին՝ իբրեւ նախագահի բռնած այսպիսի անօրինակ կամայականութիւնը մասնաւորապէս դէպի ուսանողութիւնը, որոշեցինք գնել ժողովականների որոշման ուսանողներիս խորհրդակցական ձայնով մասնակցելու հարցը, բայց նախագահող Մամիկոնեանը իր սովորական կոպիտ ժեստով ու զանգահարութեամբ արգելեց երկու խօսք անգամ առաջարկել, շպրտելով բարձրից մի քանի անվայել խօսքեր՝ «խնդրեմ անկարգութիւն չը մտցնել ժողովում»։ Թէ ինչ «անկարգութիւն», ոչ ոք չիմացաւ։ Նրա կարծիքով՝ ուսանողը երբ ուզում է ժողովում խօսել, նշանակում է անկարգութիւն է անում. ահա նրա տրամադրութիւնը։

Ի՞նչ խօսք ուսանողին ձայն չը տալու մասին, քանի որ նոյն «իրաւապաշտպան» Մամիկոնեանը առանց կարմրելու լռեցրեց եւ իսկական ժողովականին, ընդհանրապէս նրանց, որոնք ոչ սպասի հնազանդութեամբ չէին ուզում համաձայնվել նրա ապօրինի առաջարկներին։

Եւ այսպէս, Ս. Մամիկոնեան, առանց խտրութիւն դնելու միջոցներին, հասաւ իր նպատակին, մի անգամ եւս փայլեց իբրեւ Մօսկվայի պատուիրակ։ Եւ ինչո՞ւ Մամիկոնեանի պէս մէկը չօգտվի այսպիսի սարկացած եւ ինքնուրոյնութիւնը կորցրած ժողովրդից իր կրքերը առաջ տանելու, թէկուզ այդ լինի անարժան մէկին՝ իր մօտ բարեկամին կաթողիկոսական աթոռ բարձրացնելու։

Բողոքում ենք այսպիսի տգեղ վարմունքի դէմ եւ յայտնում մեր խորին վրդովմունքը։

Մօսկվայի հայ ուսանողը այսուհետեւ նոյն հասարակական ժողովների համար դառնում է երջանկայիշատակ Լ. Տօլստօյի «Կենդանի դիակը»։

Ուսանող Ս. Ասկարեան

ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ 1894 Թ. ՆՈՅԵՄ. ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ ԱՌԱՋԱՑԱԾ ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ*)

—

Նկարագրելով թէ ինչ դրութեամբ է ստացել ճեմարանը՝ Կոստանեանը իր «տեղեկագրի» շարունակութեան մէջ գրում է.

«Թիւ համօրէն աշակերտաց առ 1 սեպտեմբերի 1894 ամի էր 143։ Թէպէտ եւ ըստ առաջարկութեան նախկին վարչութեան ճեմարանիս առ Վեհափառ Տէրութիւնդ արդէն անօրինեալ իսկ էր արձակել յաշակերտութենէ վասն կասկածելի վարուց աշակերտս 82, որ եւ հրամայեցաւ նուաստիս ի կատար ածել, սակայն իբրեւ ի խնդիր ելի գիտելու ստուգիւ զորպիսութիւն վարուց աշակերտացն այնոցիկ, չհրեւեցաւ տեղեկութիւն ինչ յարձանագրութեանս մանկավարժական խորհրդոյ եւ ոչ իսկ գրաւոր պատճառաբանութիւն ինչ բաւական առ ի մերժել արձակել զնոսա ի բաց։ Վասն որոյ մատեայ ամենախոնարհաբար առ Վեհափառութիւնդ եւ հայցեալ զհայրական շնորհս Վեհիդ մի արգելուլ զնոսա յաշակերտութենէ մինչեւ զփորձ առցուք զորպիսութեան նոցին յընթացս ուսումնական ամի, խոստանալով նոցա զուսումն ի ճեմարանիս։ Այսպէս ոչ պակասեցաւ թիւ նախկին աշակերտացն»։

Ապա առաջ բերելով հին աշակերտների բաշխումն ըստ դասարանների եւ յիշելով, որ սեպտեմբերին նոր ընդունվել են 66 հոգի եւ որ բոլոր աշակերտները՝ 209 հոգի՝ զետեղվել են 9 դասարանում, տեղեկագիրը շարունակում է.

«Ապա ի վախճան անդ ամսեանն նոյեմբերի պակասեցան ի ճեմարանէս աշակերտք 94, յորոց՝ մին մեռաւ ի 14 սեպտեմբերի, 19 յօժարակամ խնդրեալ զարձակումն իւրեանց՝ ելին ի ճեմարանէս, 15 արձակեցան ըստ որոշման մանկավարժական խորհրդոյ, 59 արձակեցան ի 27 նոյեմբերի 1894 ամի հրամանաւ եւ անօրինութեամբ Վեհափառութեանդ»։

Մի քանի տող յետոյ տեղեկագիրը պատմում է աշակերտների արձակման պատճառը, որ առանձին ուշադրութեան արժանի է.

«Պատճառ արձակման այնքանւոյ բազմութեան աշակերտացն է խռովութիւնն յանիրաւի յարուցեալ ընդդէմ վարչութեան ի վերջին աւուրս նոյեմբեր ամսոյ։ Ընդ երկար եղիցի մի ըստ միոջէ արձանագրել աստանօր զամենայն հանգամանս խռովութեանն եւ զպատճառսն, որք քաջածանօթ են Վեհիդ։ Այլ սակայն մի լիցի ընդդիմակութիւն լռութեան թողուլ զիրին ճշմարտութիւն, որ է այս։ Ոմանք ի նախկին դաստիարակաց եւ ի պաշտօնէից, արդէն արձակելոց ի ճեմարանէս եւ առանց գործոյ իւրեք մնացելոց ի Վաղարշապատ, ունելով ընդ ինքեանս եւ զայլս ոմանս աջակիցս ի միաբանից Մայր Աթոռոյ, ընդ ձեռն պէս պէս հնարից, ջըրոց պծգալի իսկ է յիշատակել աստանօր, նուէթ ամբոխման մտաց աշակերտացն նախաձեռնօթից մատակարարելին չհնազանդիլ անօրինութեանց նորոյ վարչութեանս, որ իբր թէ ջանասէր լինի կամազուրկ (այս բառի հեղինակն էլ անուանեց Կ. Կոստանեանը) եւ եթ առնել զաշակերտսն եւ արմատացուցանել ի նոսա զոգի ստրկական. յաւելուլն նոցա տալ եւ նշանաւոր ինչ ինքնահնարս եւ մտացածինս ի յուզել զթեթեւամտութիւն անկոպար բարուց ոմանց խռովարարաց, որք սկսեալ ի սկզբանէ հոկտեմբեր ամսոյ բան ի բերան եղեալ այլոց ընկերակցաց՝ յուզէին, խռովէին զմիտս ամենեցուն, իբր թէ նորոգ վարչութիւնն զհետ լինի բառնալոյ զնամականին ուղղեալ յանուն աշակերտաց եւ ընդ ձեռն լրտես աշակերտաց գիտելոյ զխորհուրդս ամենեցուն։

«Այսպէս՝ յառաջին աւուրսն անդ ամսեանն հոկտեմբերի աշակերտք 67 միաբանեալ յայտնեցին գրով զկասկածանս իւրեանց զբացմանէ նամակաց եւ բանիւ իսկ ծանուցանէին, եթէ յայդմիկ կասկածելի ինքեանց թուէր հ. օգնական տեսչի, առ որ ժողովեալ լինէր նամականին ամեալ ի նամակատանէ՝ վասն բաժանելոյ աշակերտաց։ Գիտելով զանպայման հաւատարմութիւն օգնականի տեսչի հ. Կարապետ վարդապետի, ոչ ներեցի ինձ առնել քննութիւն հրապարակական, սակայն լուելեայն իմն եւ առանձնակի ստուգեալ կզործն՝ տեղեկացայ, զի նամակ մի միայն ամեալ է ի նամակատանէն առանց պրոշմի, զոր բացեալ կարծելով աշակերտին, գրգռեալ է զընկերսն ընդդէմ վարչութեանս. այն ինչ բարեխնդրհ Կարապետ վարդապետն յայտնեալ էր կանխաւ աշակերտին զորպիսութենէ նամակին։

«Վասնորոյ զամ այսու յայտ առնել Վեհափառութեանդ, զի թէպէտ եւ յամենայն ի գիշերօթիկ ուսումնարանս սովորական իմն է ի բացառիկ դէպս բանալ եւ ընթեռնուլ զնամականի կասկածելի աշակերտաց կամ արգիլուլ իսկ զոմն թուղթս առանց խտրութեան առ անծանօթ ոք, սակայն վարչութիւն ճեմարանիս չէ ամեալ երբէք զձեռս զինելոյ առ այդպիսակ միջոցս ճնշման աշակերտաց եւ արգելեալ իսկ է, գիտելով քաջ, զի բազմադիմի եւ անթիւ են ճանապարհք հաղորդակցութեան աշակերտաց ճեմարանիս ընդ արտաքինսն, որք կամակար յօժարութեամբ ինքեանք հնարեն հնարս հասուցանելոյ զորեւէ թուղթ կամ համբաւ առ աշակերտսն մեր յեկեղեցւոջ, ի պարտէզի, ի զբոսանս եւ յայլ ամենայն տեղիս անձուկ շրջանին Վաղարշապատու։

«Իսկ որ ինչ առ լրտեսութիւն աշակերտաց, զայն եւ եթ ասել կայ ինձ առաջի, զի թէպէտ աշակերտք ոմանք համարձակեցան զընկերսն իւրեանց լրտեսս անուանել, սակայն մանկավարժական ժողովն ի քնին առեալ զայն խնդիր եւ հարցափորձ արարեալ՝ հաւաստի եղեւ, զի ի թշնամութենէ անտի աշակերտաց առ միմեանս յառաջացեալ է զրպարտութիւնն այն առանց ապացուցի իբր սոսկ իմն կասկած տղայական. ուստի եւ կարգաւորեաց արձակել ի բաց զզրպարտիչն եւ զառաջնորդն խռովարարաց զաշակերտն Ա. լարեանի զԳ. Ա. (ես եմ կրճատում). վարչութիւնս յետ ամենախոնարհաբար յայտնելոյ Վեհիդ զորոշման մանկավարժական խորհրդոյ եւ ընդունելոյ զհաճութիւն Սրբութեանդ՝ ի 5 նոյեմբերի արձակեաց զնա յաշակերտութենէ ի խրատ եւ ի զգուշութիւն այլոց։

«Յետ այսորիկ խռովարարքն չնայէին դուլ եւ դադար ընկերաց իւրեանց եւ արգելառիթ լինէին խաղաղ ընթացից ստուարագոյն բազմութեան աշակերտաց. լինէր այս առաւելապէս յետ արձակելոյ ի պաշտամանէ

*) Տես «Մշակ» № 251.

[illegible]

առաջեսցեն յայլ հոգևոր դպրոցսն յաշակերտութիւն, զայլսն յուսումն ի Ռուսաստան և յարտասահման և զբազումն վերստին հաստատեսցեն ի նոյն յաշակերտութիւն ճեմարանի։ Իսկ եթէ ձեռն ի գործ արկանէր վարչութիւնն խաղաղել զխռս և ընտրել զնռովարարսն, կամէին ապա աշակերտք ոմանք Զ. դասարանի և համախմբութեամբ առաջի առնել վարչութեանն խնդիրս ինչ։ Այն ինչ հրաժարեցայ ի լսելոյ խմբովին զբանս միաբանելոցն և առաջի արարի նոցա ուրոյն ուրոյն մատուցանել զխնդիրսն, միաբանեալքն վերանորոգեցին զխռովութիւնն ի 24 նոյեմբերի և եղեն խանգարիչք կարգացն հաստատելոց, մինչ զի հրամանաւ Վեհափառութեանդ կարգեցաւ ի վեհարանի առանձին մասնաժողով եպիսկոպոսաց, որք և, յետ քննելոյ զգործն ի 27 նոյեմբերի, անօրինեցին արձակել ի բաց զաշակերտս 21, ընդ որս և ընկերակցութեամբ թողեալ հեռացան ի ճեմարանէ աշակերտք 38։ Յետ այսորիկ զկնի աւուր միոյ զազարման կանոնաւոր ընթացից ուսման՝ հաստատեցաւ խաղաղութիւն ի ճեմարանիս ի 28-էն նոյեմբեր ամսոյ»։

Աւետիք Տէր-Պօղոսեան

(Վերջը միւս անգամ)

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Թիւրքերը նոր օժանդակ օգնութիւն են ստացել արաբներից ընդդէմ իտալացիների։

— Կրետական դէպքերի առիթով Յունաստանը հաշտութիւն է կնքում Թիւրքիայի հետ։

— Շվէյցարիայի քաղաքներում տեղի են ունենում բողոքի միտինգներ տրիպօլիսեան աւանտիւրի դէմ։

— Թիւրքիան, տեղեկութիւն ստանալով որ իտալական նաւատորմը գործողութիւններ կը սկսէ կիրակի օրից, որոշեց անմիջապէս աքսորել Թիւրքիայի սահմաններից 100,000 իտալահպատակների։

— Վիէննայի մամուլը վառ հետևանք է սպասում այն բանից, որ Ռուսաստանը յանձն է առել բոլոր մեծ պետութիւնների կողմից լուծել տալ Դարդանէլի հարցը։

— Նոր քաղաքական պայքարը երիտասարդ թիւրքերի և նոր կուսակցութեան միջև ստանում է սպառնական կերպարանք։

— Ռուսաց կառավարութիւնը հաստատ վճռել է զէնքի ոյժով պահանջել Պարսկաստանից իր բոլոր պահանջների լիակատար հատուցումն։

— Թիւրքմէնները նորից դիմում են դէպի Թէհրան։ Էկս-շահի կողմնակիցները ցնծում են անգլիական զօրքերի Պարսկաստան մտնելուց, համարելով այդ լաւ նշան՝ Մահմէդ-Ալիի վերստին իր գահին տիրանալու համար։

— Ռուսական զօրքերի գլխաւոր կայանը լինելու է Րաշտը։

— Խօյից հաղորդում են, որ ռուսաց զօրքերի և քիւրդերի միջև տեղի և ունեցել ընդհարում, որի ժամանակ վիրաւորվել է մի ռուս օֆիցեր։

— Էկս-շահի կողմնակիցներին Պարսկաստանում միանում են զինեալ քիւրդական խմբեր։

— Սօցիալ-դեմօկրատները Պետական Դումային հարցապնդում են ներկայացնում երկրորդ Դումայի այն անդամների դատի մասին, որոնք մեղադրվում են Թագաւոր Կայսրի կեանքի դէմ մահափորձ պատրաստելու մէջ։

— Խանկօուի մօտ չինական կառավարական զօրքերից սպանվեցին ու վիրաւորվեցին 400 մարդ, յեղափոխականներից՝ 80 մարդ։

— Եւրօպացիների դրութիւնը Չինաստանի ապստամբ վայրերում դառնում է վտանգաւոր։ Տեղեկութիւններ են ստացվում նորանոր սպանութիւնների մասին։

— Շէնսի նահանգում սրի քաշեցին 20,000 մանջուրների։

— Իւանշիկայը պատուիրեց ներքին գործերի մինիստրին՝ արգելել լրագիրներին անպատ տեղեկութիւններ տալ կառավարական զօրքերի և սրանց պարտութիւնների մասին։

— Չինական կառավարութիւնը պաշտօնական դիմումն ուղղեց Եւրօպային՝ օգնել դինաստիային։ Մեծ պետութիւնները առաջին պայմանը դրին դադարեցնել զէնք ստանալը արտասահմանից, որոնք, պետութիւնների կարծիքով, ուղղվելու են եւրօպացիների դէմ։

— 1912 թւի մարտի 1-ից գործադրութեան կը հանվեն 20 կօպէկանոց նոր տեսակի նամակադրոշմներ։

— Պետերբուրգում կալանաւորվեց Թիֆլիսի գիմնազիան աւարտած Պօպլավսկի անունով մի չափազանց ճարպիկ աֆէրիստ, որ կարողացել էր հինգ անգամ կեղծ կերպով մի քանի տասնեակ հազար ապահովագրական գումար ստանալ զանազան ընկերութիւններից և զանազան քաղաքներում։

— Պաշտօնանկ եղած գեներալ Տօլմաչեվը շտապով կանչվեց Եալտա։ Օդեսսայի քաղ. վարչութիւնը դատ է սկսել նրա դէմ, մեղադրելով նրան մօտ 200 հազար րուբլի քաղաքային գումարներ իւրացնելու մէջ։

— Ներքին գործերի մինիստր Մակարօվը խոստացել է մօտիկ ապագայում հրահանգագրել պետութեան բոլոր նահանգապետներին, որպէս զի սրանք ժողովարաններում արգելեն ամէն տեսակ մեծագումար թղթախաղերը։

— Քիշինեվի գաւառական ազնուականութեան պարագլուխ Վալլասը խոստացել է հոգեկան հիւանդների հիւանդանոցում մի մշտական մահճակալ վարձել Պետական Դումայի անդամ Պուրիշկեվիչի համար։

— Պետերբուրգում հեռագիր է ըստացվել, որ Պեկինի ռուսաց դեսպան Կօրօստօվցեվը հիւանդացել է և վերադառնում է Ռուսաստան։

— Չինական կառավարական զօրքերի և յեղափոխականների հրացանաձգութիւնից փչացվեցին նաև ռուսական ձեռնարկութիւնները, որի պատճառով Ռուսաստանը Չինաստանից պահանջում է 3 միլիօն րուբլու վարձատրութիւն։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

14 նոյեմբերի

ԿԻԵՎ։ Հարաւ-արևմտեան երկաթուղիների հիւսիսային մասում կատաղի ձիւնախառն փոթորիկ է։ Ձիւնը մաքրելու վրա աշխատում են նաև գիւղացիներ։ Գնացքները ուշանում են։

Կամէնկում երեք չարագործներ արքունի դրամատարից յափշտակել են 17,000 ր.։

ՏՈՒՐԻՆ։ Օդագնաց Դէկրօշէն ընկաւ և սպանվեց։

ԼՕԶ։ Էյզէնբրաունի մետաքսի ապրանքների գործարանում հրդեհը պատճառեց 400 հազար րուբլու վնաս։

ԼՕԶ։ Կուբուշի բրդի գործարանում հրդեհը պատճառեց 200 հազար րուբլու վնաս։

ՕԴԵՍՍԱ։ Ծովի վրա փոթորիկ է։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Մի շոգենաւի վրա պայթուցիկ նիւթի բռնկումից կտոր-կտոր եղան 9 նաւաստի։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Կօպէնհագէնի ռուսաց հիւպատոսարանը հաղորդեց առևտրի մինիստրութեան, թէ հնարաւոր է ընդլայնել ռուսական մորթած թռչունի ներմուծումը Դանիա։

Վանի ռուսաց փոխ-հիւպատոսը հաղորդում է, թէ ցանկալի է բանալ Վանում ռուսական գործիքների պահեստ։

Մինիստրների խորհրդի նախագահի կարգադրութեամբ մատակարարական օգնութիւն ուղարկվեց Տուրգայի շրջանի Պետրօպավլովսկ գիւղին, ուր եթէ տեղի են ունեցել սովամահութեան դէպքեր։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ձմեռային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ արագ № 2 գնացքը՝ (I, II և III կարգի վագօն.) 10 ժ. 20 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 12 ժ. 44 ր. կէսօր., Գանձակ՝ 3 ժ. 18 ր. ցեր., Եւլախ՝ 4 ժ. 52 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 8 ժ. 35 ր. երեկ., Բագու՝ 11 ժ. 43 ր. գիշ.: Մարդատար № 6 գնացքը՝ (միայն I և II կարգի վագօն.) 3 ժ. 33 ր. ցեր., Աղստաֆա է հասնում 6 ժ. 29 ր. երեկ., Գանձակ՝ 9 ժ. 46 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 53 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 20 ր. գիշ., Բագու՝ 8 ժ. 11 ր. առաւ.: Պօստատար № 4 գնացքը՝ (բոլոր կարգերի վագօններով) 11 ժ. 18 ր. գիշ., Աղստաֆա է հասնում՝ 2 ժ. 12 ր. ցեր., Գանձակ՝ 5 ժ. 29 ր. առաւ., Եւլախ՝ 7 ժ. 30 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 12 ժ. 01 րօպէին կէսօրվայ, Բագու՝ 4 ժամ 52 րօպէին ցերեկվայ: Խառն № 106 գնացք՝ (IV կամ III կարգի վագօններով, երբ կարևորութիւն պատահի) 6 ժ. 32 ր. առաւ., Աղստաֆա է հասնում 10 ժ. 42 ր. առաւ., Գանձակ՝ 2 ժ. 57 ր. ցեր., Եւլախ՝ 6 ժ. 25 ր. երեկ., Հաջի-Կաբուլ՝ 1 ժ. 16 գիշ., Բագու՝ 7 ժ. 12 ր. առաւ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ Մարդատար № 74/75 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 11 ժ. 48 ր. գիշ., Ղարաքիլիսա է հասնում 7 ժ. 01 ր. առաւ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 10 ժ. 31 ր. առաւ., Էջմիածին կայար՝ 3 ժ. 45 ր. ցեր., Ուլուխանլու՝ 4 ժ. 12 ր. ցեր.: (Առանց Երևան մտնելու։ Սակայն Ուլուխանլուից առանձին գնացքը Երևան ուղևորվում է 4 ժ. 37 ր. ցեր., և Երևան հասնում 5 ժ. 20 ր. երեկոյեան): Նախիջևան՝ 9 ժ. 26 ր. երեկ., Ջուլֆա՝ 11 ժ. 10 ր. երեկ.: Մարդատար-ապրանքատար № 78/79 գնացքը՝ 5 ժ. 34 ր. երեկ., Ղարաքիլիսա է հասնում 12 ժ. 48 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ՝ 4 ժ. 32 ր. գիշ., Էջմիածին կայարան՝ 4 ժ. 41 առաւ., Երևան՝ 11 ժ. 06 ր. առաւ., և այլևս գէնը չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ Մարդատար № 5 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 5 ժ. 45 ր. երեկ., Միխայլօվօ է հասնում 9 ժ. 51 ր. եր., Բաթում՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Պօստատար № 3 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօններով) 9 ժ. 50 ր. առաւ., Միխայլօվօ է հասնում 1 ժ. 56 ր. կէսօր., Բաթում՝ 11 ժ. 13 ր. գիշ.: Մարդատար № 7 գնացքը՝ (II և III կարգի վագօններով) 10 ժ. 38 ր. գիշ., Միխայլօվօ է հասնում 3 ժ. 08 ր. գիշ., Բաթում՝ 1 ժ. 42 ր. կէսօրին:

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № 9/66 գնացքը՝ (բոլոր կարգի վագօն.) 3 ժ. 23 ր. ցեր., Ծօրի է հասնում 6 ժ. 02 ր. երեկ., Բօրժօմ՝ 9 ժ. 02 ր. գիշ.:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ Մարդատար № 5 գնացքը՝ 5 ժ. 07 ր. երեկ.: Պօստատար № 3 գնացքը՝ 8 ժ. 54 ր. առ.: Արագ № 1 գնացքը՝ 9 ժ. 56 ր. գիշ., որը այլևս գէնը չէ գնում: Խառն № 107 գնացքը՝ 9 ժ. եր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № 72/73 գնացքը՝ 8 ժ. 25 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար՝ № 80/81 գնացքը՝ 1 ժ. 40 ր. ցերեկվայ:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ Մարդատար № 6 գնացքը՝ 2 ժ. 50 ր. ցերեկ., Պօստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 28 ր. գիշ.: Մարդատար № 8 գնացքը 5 ժ. 33 ր. առաւ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ Մարդատար № 6/10 գնացքը՝ 7 ժ. 58 ր. առաւօտեան:

Ծանօթութիւն.—Ձմեռային երթևեկութեան միջոցին սրոշված է Թիֆլիսից Պետերբուրգ (յետ և առաջ) անմիջական, առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Ռոստովի-Խարկովի վրայով Անդրկովկասեան գծի արագ №№ 1 և 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է մէկ միջատ վագօն I և II կարգի և մէկ վագօն III կարգի. բոլոր տեղերը պլացկարտերով են:

Նոյնպէս հաստատվում է Թիֆլիս-Մօսկվա յետ և առաջ, առանց վագօն փոխելու, հաղորդակցութիւն՝ Բագուի-Ռոստովի և Կօզլովի վրայով՝ արագ № 1 և 2 գնացքներով: Գնացքում լինելու է Միջաղգային ընկ. մէկ միջատ վագօն I և II կարգի, որի համար վերցվելու է յաւելեալ արժէք. ամէն մէկ հազար վերստին 8 ր. I կարգում և 6 ր. II կարգում: Թիֆլիսից-Մօսկվա հաշվում է 2877 վերստ:

Առանց վագօն փոխելու հաղորդակցութիւնը Թիֆլիս-Բագու-Ռօստով յետ և առաջ կատարվելու է արագ № 1 և 2 գնացքներով: Բոլոր կարգերի տեղերը պլացկարտով են:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐՍՐՍԿՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 ժ.

Բ. Ա. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9—10 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Ջ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական, վիրաբուժութեան և միզանռ. հ.:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՁԱՑ—12½—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—1—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՁԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:

Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

3. 0—116

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ

Առաւօտեան ժամը 10—1.
Երեկոյեան ժամը 5—7.
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(կ. չ.) 416. 100—55

ԲԺԻՇԿ

Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

[illegible]

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.
(չ. ու. կ.) 761. 100—42

ԲԺԻՇԿ

Ց. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(ՏԷՐ-ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ)

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւններ
(Մասնագիտ. ԹՈՔԵՐԻ հիւանդութիւններ)
Ընդունե- (առաւօտեան ժ. 12—1-ը։
լութիւնը (երեկոյեան ժ. 4—6-ը։
Բէբուտօվսկայա, № 66.
(ա. օ.) 1035. 100—18

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„Գուտտենբերգ“

Գրավաճառանոցում վաճառվում են՝

«Դանիէլի թերթերից», հատը 20 կ.
«Այսօր տօն է ծննդեան աւետիս», » 10 »
«Աւետարան ճաշու», կազմած 3 ր. —
«Ոսկի բարեկամ հայ ընտանեաց» կամ «Էփրեմվերդի», Մանդակունու, 905 եր., 70 պատկերով, կազմով և ծախքով . . . 5 » —
«Ժամագիրք», Պօլսոյ տպ, կազմ. 2 » 50 »
«Կարգ Աստուածպաշտութեան», պատկերներով, Աղանեանի — 50 »
«Եկեղեցական առողջաբանութիւն», 2 հատոր, բժ. Ա. Բաբայեանի — 90 »
«Նոր կտակարան», կազմ. (664 եր.) — 50 »
«Եկեղեցական պատմութիւն», 2 հատոր, Ջամիչեանի . 1 » 95 »
«Մխիթարի մը արկածները», Զիֆթէ-Սարաֆի . . . — 70 »
«Երկու եպիսկ., երկու վարդապետ» — 30 »
«Հայոց կաթողիկոսութիւնը և Կովկասի հայք», Երիցեանի 4 » —
«Արութիւն և Մանուէլ», Աղայեանի — 60 »
«Գրիգոր Մագիստրոսի թղթերը», Կոստանեանի . . 2 » —
«Ծրագիր հայոց ծխական դպրոցների», կազմեց Ս. Տիգրանեան — 40 »
«Բուլանըխ գաւառ», 2 հատոր, Լալայեանի . . . 1 » 50 »
«Հատընտիր ընթերցուածք», Թառնեանի . . . 1 » 25 »
«Հաջի Բաբայի արկածները», 2 հատոր, թարգ. Կարապետեանի 3 » 50 »

Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. И. Галустяну. 1086. 1—1

ՆԿԱՐԻՉ

ԱՌԱՔԵԼ ՍԱԳԻՆԵԱՆՑ

[illegible] Тифлисъ. Красильная ул., оградa церкви св. Георгія (на Майданѣ).

(ա. օ.) 1047. 14—12

ԱՃՈՒՐԴ

Հոգևոր իշխանութեան կարգադրութեան համաձայն կապալով է տրվում Հառիճոյ (Ղփչաղի) վանքին պատկանող ՍՕՎՈՒԽԲՈՒԼԱԽ անունով հողից 300 (երեք հարիւր) դեսեատին արօտատեղի և վարելահող 5 տարի ժամանակով։ Աճուրդը լինելու է Ալէքսանդրօպօլի հոգևոր կառավարութեան տանը ներկայ նոյեմբերի 23-ին, իսկ կրկնաճուրդը 25-ին։

Պայմանները կարելի է տեսնել նոյն կառավարութեան մէջ ամեն օր։

(ա. օ.) 1080. 3—3

Մ. ԵԱ. ԿՍԵՆՋԱՑԿԻ

վերադառնալով՝ սկսեց իր աշխատանքները յատկապէս ԴԱՇՆԱՄՈՒՐԻ նորոգութիւնների (починки и настройки) վերաբերեալ։

Հասցէն՝

Միխայլովսկի պր. № 118.

Վէտցէլի դիմաց։ Անձամբ տեսակցել ցեր. ժ. 1—2-ը։ (կ. չ. ու.) 1081. 5—2

Եղբ. Աւագարգիսովների

այգին բաց է թողնում արտասահմանեան, ռուսական և տեղական լաւ տեսակի ՊՏՂԱՏՈՒ ԾԱՌԵՐ չափաւոր գներով։ Կատալօգները ուղարկվում են ՁՐԻ։ Հասցէն՝ Ст. Скра (Зак. ж. д.), Авсаркисову.

(չ. ու. կ.) 1045. 15—7

Լոյս է տեսնում հայերէն

ՂՈՒՐԱՆԸ

Հանդերձ Մուհամմէդի կենսագրութեամբ

— և —

կարեւոր ծանօթութիւններով

Ամբողջ գիրքը շուրջ 650 էջերից բաղկանում է, 2/3 մասն տպագրված է ընտիր թղթով, և կամբողջանայ դեկտեմբեր ամսում։

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼԻ։

Բայց եթէ այժմէն գրկվի միայն 1 ր. 50 կ., կարելի է ստանալ Ղուրանը առաջիկայ նոր տարվանից առաջ։

Դիմել՝ Խմբագր. «Իրաւունքի», Վառնա. Rédaction du journal «Iravounk». Varna (Bulgarie).

(չ. ու. կ.) 1068. 4—4

ԴԵՌ ՉԵՂԱԾ! ՄԻԱՅՆ 3 ր. 75 կ.

Ուղարկ. ենք 22 առարկայ՝ իւրաքանչիւրի համար օգտակար. 1) Ճշգրիտ բաց ժամաց. տղամարդկ. համար, իսկակ. սև պողպատից, անկէր ընթացքով (ռչ-ցիլինդր), զսպանակը կոտրվելուց պահպանող իրով, փոշուց պահպանող ապակիով և մինչև րօպէները ստուգված ընթացքով: 2) Ամերիկ. նոր ոսկուց շղթայ: 3—5) 84 յարգի արծաթից 3 հատ բրէլօկ «Հաւատ, Յոյս և Սէր»: 6) Զամշեայ քսակ ժամաց. համար: 7) Ժամաց. փոշուց պահպանող իր: 8) Արտասահմ. կաշուց պորտմօնէ 7 բաժանմ. և մեխանիկ. փականով, որ պարունակում է կաուչուկէ կնիք պատուիրողի անուն-հօրանունազգանունով: 9—13) Գրպանի պիրոր՝ բաղկացած ատամները, եղունգները և ականջները մաքրող առարկայից, և հետաքրքր. խոշորացոյց՝ ալկանա տեսարաններով: 14) Պարիզեան պլատոգրաֆ, որ ցոյց է տալիս բնական կերպով ամեն տեսակ տեսարաններ: 15—21) 6 հատ շատ հետաքրք. նկարներ: 22) Ճշգիր մատանի ամերիկ. իսկական «Դուբլէ» ոսկուց՝ «Օպալ» քարով: Այդ ամենը միայն 3 ր. 75 կ., 2 զարդ. 7 ռուբ.: Այգօրինակ զարդիտուր՝ բարձր տեսակի մեխանիզմ ունեցող ժամացոյցով՝ 4 ր. 25 կ., 2 զարդ. 8 ր.: Ժամաց. ուղարկ. է մինչև րօպ. ստուգված, 6 տար. երաշխ., վերադիր վճար.: Ճանապարհածախսը 40 կ. (Սիբիր 75 կ.): Առանց ռիսկի. եթէ ապրանքը չը հաւանվի, փողը վերադարձնում ենք: Հասցէն. Т-во „ЗАРЯ“, Варшава, отд. 71.

(30, դ. 14) (B. 73301) 1057. 3—1

Бухгалтерскіе курсы

Н. В. АБРААМЯНА.

(Тифлисъ, Николаевская, 22)

Рекомендуютъ торговымъ фирмамъ, заводамъ и разнымъ промышленнымъ предпріятіямъ теоретически и практически вполнѣ подготовленныхъ БУХГАЛТЕРОВЪ, КОНТОРЩИКОВЪ, КАССИРОВЪ, КОРРЕСПОНДЕНТОВЪ. Желающихъ просятъ обращаться учредителю курсовъ лично, письменно или по телефону 744.

(կ. չ. ու.) 1079. 10—2

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻԱ

Իզմայլօվսկի պր. № 27.

Պարիզ 1900. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼՆԵՐ Նիժնի-Նովգօր. 1896.

ԳԼԻՑԵՐԻՆ ՎԵԼՈՒՐ

ԿԱՇԻՆ ՍԵԽԱՆԱԼՈՒՑ, ՊԷՊԷՆՆԵՐԻՑ, ԿԱՐՄՐԵԼՈՒՑ, ՔԱՄՈՒՑ ԵՒ ՑՐՏԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԻՑ ՊԱՀՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ։

ХИМИЧЕСКАЯ ЛАБОРАТОРІЯ С.-ПЕТЕРБУРГСКАЯ. ЗАЯВЛЕНО ДЕПАРТАМЕНТУ ТОРГОВЛИ И МАНУФАКТУРЪ

«Ս.-Պետերբուրգի Քիմիական Լաբօրատօրիա» Ընկ. խնդրում է, ի նկատի ունենալով կրկնվող կեղծիքները, առանձին ուշադրութիւն դարձնել ֆիրմայի անուան վրա, որ բաղկացած է միայն երեք խօսքից՝ «Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻԱ», և Ընկ. մարկայի վրա, որ ներկայացնում է ՊԵՏՐՈՍ ՄԵԾԻ արձանը՝ Պետերբուրգի Սենատսկի հրապարակում։

Գլխաւոր պահեստ. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.

522. 8—7

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.